ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20 ДИНАРА 1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 311 — Субота, 14 децембар 1957

СТРИЦ МРГУД у гостима код МИКИЈА

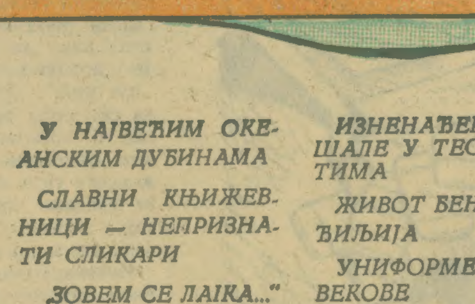
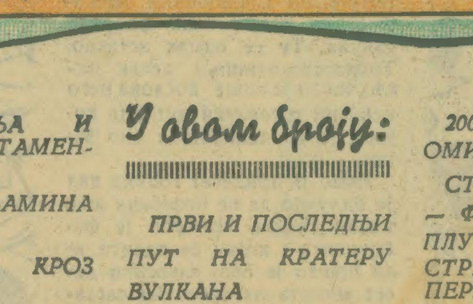
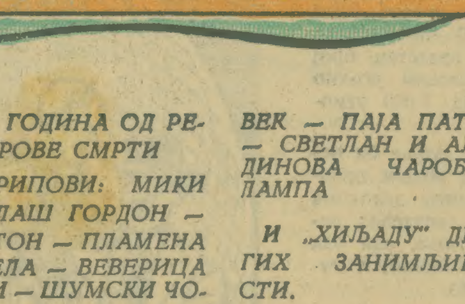

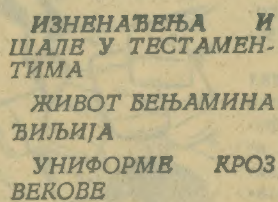
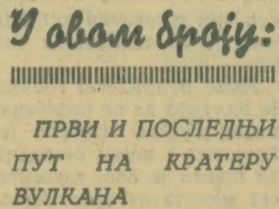
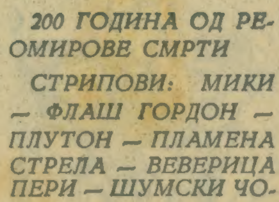
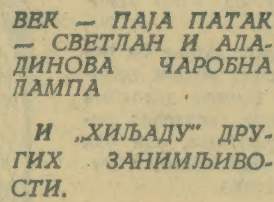

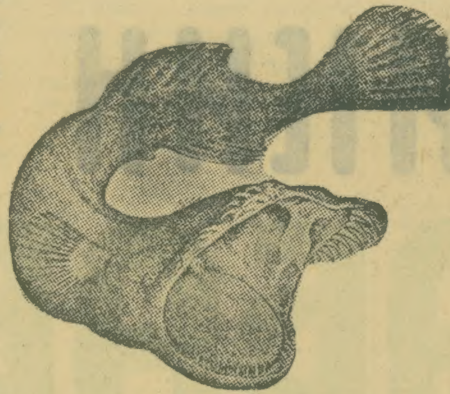

У овом броју:

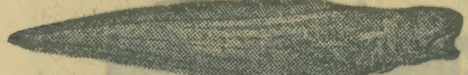
GALATHEATHAUMA EXELI ИМА У УСТИМА ОРГАНЕ КОЈИ СВЕТЛЕ. УХВАЋЕНА У ПАЦИФИКУ СРЕДЊЕ АМЕРИКЕ НА ДУБИНИ ОД 3.500 МЕТАРА

У НАЈВЕЋИМ ОКЕАНСКИМ ДУБИНАМА

Док је дански океанографски брод „Галатеа“ пловио око света, научници су испитивали живот највећих дубина каблом дугим 12 километара

Океански амбис наше планете захвата огромно пространство. На дубини од 4.000 метара налази се територија која би одговарала величини свих континената заједно. Ово је за нас углавном непознат свет, готово као површина неке друге планете. То је свет потпуне таме, у коме се температура ретко кад пење више од неколико степени изнад тачке мржњења. Тамо влада страховит притисак — 1.000 атмосфера, па и више. Један од стручњака који је учествовао у чувеној „Челенџер“-експедицији изјавио је да је тешко и замислити живот у овим условима, као што га је тешко замислити у ватри или у безваздушном простору. Али, ми данас знамо да постоје облици живота — веома чудни облици, додуше — чак и у највећим океанским дубинама. Отуда су научне експедиције последњих година извукле на видело велик број живих створења.

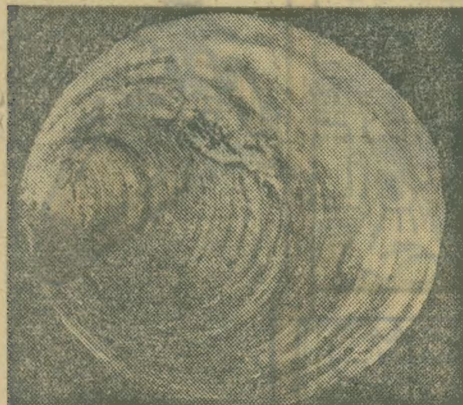
BASSOGIGAS, РИБА УХВАЋЕНА НА ДОСАД НАЈВЕЋОЈ ДУБИНИ: 7.130 МЕТАРА

Узнемирени „житељи“ на преко 10 километара дубине

Експедиција око света на британском броду „Челенџер“, која је у октобру 1951 године, југозападно од пацифичког острва Гуама, измерила највећу океанску дубину (11.692 метра), обелоданила је разноврсност и обиље живота у дубинама океана. И бродови других земаља измерили су дубине до којих се дотле никад није дошло. Експедиција са шведског брода „Албатрос“ допрла је 1948 године, у порториканском теснацу, до дубине од 7.900 метара, а 1949 године совјетски научници са брода „Витез“ измерили су дубину од 8.100 метара у теснацу Курили-Камчатка. Путујући бродом „Галатеа“ око света, дански океанографи су извукли на површину животиње са дна филипинског теснаца, из дубине од 10.190 метара, што претставља највећу дубину из које су досад извађена жива бића.

Монт Еверест био би два километра испод површине мора

Да би се добила јаснија слика о огромним океанским дубинама, треба се сетити да би врх Монт Евереста био преко два

NEOPILINA GALATHEA С ГОРЊЕ СТРАНЕ

километра испод морске површине кад би се цео спустио у филипински теснац.

Да би се дошло до свих ових открића, била је потребна специјална опрема. Тако, ехо-звучни апарат омогућује да се пронађу најдубљи теснаци и да се испита њихова топографија. На „Галатеи“ се налазио јак чекрк са челичним ужетом дугим 12 километара, чија је дебљина варирала од 17 милиметара у горњем делу до 6 мм у доњем. Овај кабл је могао да поднесе терет од преко 4.500 килограма. Требало је да се најпрецизније израчуна колико ће се жице одмотати да би она допрла до дна, колико оптерећење могу поднети зупчаници, какво ће бити трење између тако дуге жице и воде у појединим моментима и на појединим дубинама, итд.

Угодан живот под притиском од хиљаду атмосфера

Притисак у мору повећава се за отприлике једну атмосферу на сваких десет метара дубине. На 4.000 метара испод морске површине притисак износи око 400 атмосфера, на 6.000 метара — 600 атмосфера, на 10.000 метара — око 1.000 атмосфера. Готово је немогућно и замислити шта изискује живот под тако огромним притиском. Људско тело, например, наилази на озбиљне тешкоће већ под притиском од три или четири атмосфере (што одговара дубини од око 30—40 метара). А данас је познато да известан број морских становника живи сасвим угодно под огромним притиском од 1.000 атмосфера, или чак више.

Сунчеви зраци не продиру дубље од неколико стотина метара испод водене површине. Ниже од тога, у тамним деловима океана, живе извесне врсте светлећих риба и других сличних животиња, али чак и ове хемиске светлости ишчезавају у дубинама већим од 1.500 метара.

Становници великих дубина

У великим дубинама, сланоћа воде је непроменљива. Количина кисеоника у њој изгледа да је сасвим довољна за одржавање живота бића која дишу. Што се тиче хране, животиње у овим дубинама зависе од органских материја које допиру до њих с површине океана.

Становници великих дубина су већином чекињасти црви, мекушци с два капка, разни други љускари, морски краставци, чекињасте звезде и слично. Многе од средњедубинских животиња не разликују се много од својих површинских сродника, осим што су слепе и прилично безбојне — као што су бледи и слепи становници пећина, другог тамног пребивалишта на нашој планети.

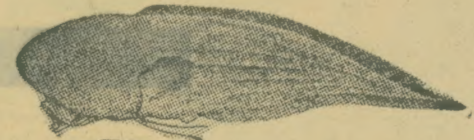
Сродник мекушца који је изумро пре 350 милиона година

Из дубина између 2.000 и 6.000 метара, океанографи с брода „Галатеа“ извукли су на површину велик број разних животиња, од којих су досад многе сматране за веома ретке. Повремено се наилазило и на примерке дубинских животиња који дотле никад нису били извађени на површину. Таква је једна врста морског ђавола, рибе-пецача, која је мрежом извучена са дубине од 3.900 метара у Тихом Океану. Као и неки други примерци дубинске рибе-пецача, ова риба је имала светлећи орган који јој служи као мамац за привлачење плена, само што је она тај орган имала у устима. Још занимљивији је један мали мекушац-прилепак, за кога је утврђено да је сродан прастаром мекушцу званом „Пилина“, који је изумро, како се мисли, пре 350 милиона година.

На око 6.000 метара испод морске површине, риба готово уопште нема. Веома мали број риба нађен је у већим дубинама — само шест је ухваћено са „Галатеје“ и две са совјетског брода „Витез“. У тако дубоким водама, дакле, не постоји бојазан од риба-грабљивица. Уствари, велики притисак штити бића која тамо живе од нападача било које врсте.

Приковани за једно место

Кад се једна животиња прилагоди тако огромном притиску (од 700 до 1.000 атмосфера), она не може више да се диже ка површини, већ остаје прикована за свој „кланац“. Она, дакле, живи на једном „острву“ које је, као неки високи планински

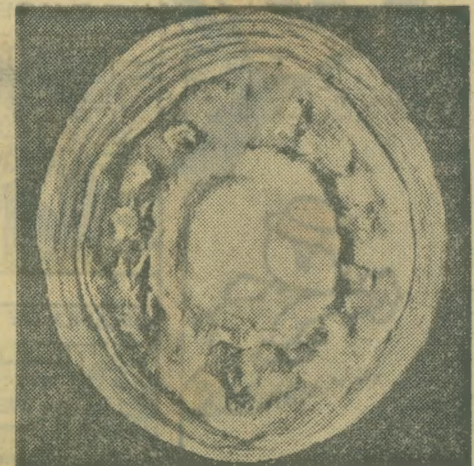

TYPHLONUS, СЛЕПА РИБА, УХВАЋЕНА НА ДУБИНИ ОД 5.090 МЕТАРА

врх, отсечено од осталог света. И баш због чињенице што се јединствени примерци животиња и биљака налазе на таквим „острвима“ и на високим планинским врховима, постојала је нада да сваки океански кланац има и своје посебно „становништво“. То се и обистинило.

Одмотано је дванаест километара кабла

Пошто је „Галатеа“ измерила дубину филипинског кланца и испитала његово дно, одмотано је свих 12.000 метара кабла, а онда је брод пошао дуж кланца, брзином од свега два чвора на сат. Кад је дубинска мрежа извучена, истраживачи су нашли у њој доста камења и иловаче, што је био доказ да је допрла до дна. Прва животиња која је у њој примећена био је један зракасти зоофит, или анемона — беличаст израштај на камену. После брижљиве анализе, установљено је да та животиња претставља једну сасвим нову фамилију. Укупно је нађено осам разних примерака животиња: морских анемона, морских краставаца, мекушаца с два капка, амфиподних љускара и чекињастих црва. А са дубине од 8.200 метара, недалеко од новозеландских острва Кермадек, извучено је осамнаест различитих примерака. У свим случајевима, извађени примерци били су различити од својих сродника у мањим дубинама океана, а битна

NEOPILINA GALATHEA С ДОЊЕ СТРАНЕ

разлика је уочена и међу животињама ухваћеним у разним кланцима.

Велику пажњу научника привукле су бактерије које су нађене на дну филипинског теснаца. Оне су тако грађене да уопште не могу да опстану под притиском мањим од хиљаду атмосфера. Њихов телесни састав мора бити много различит од састава организама на морској површини. Двојица научника са Скрипсовог океанографског института који су пловили на „Галатеи“ култивишу сада ове бактерије у коморама под високим притиском. Од њихових студија могу се очекивати значајни резултати.

„Фабрика“ која годишње производи 40 милијарди тона органских материја

Потребно је поменути још једну важну чињеницу до које се дошло испитивањем морских дубина. Експедиција „Галатеа“ истовремено је проучавала продукцију органске хране у океанима. У ту сврху искоришћаван је нов начин мерења данског научника Нилсена. Он је установио да органска продукција варира из места у место али да ниједан део океана није потпуно неплодан: у мору нема „пустиња“. Нилсен је даље израчунао да сва мора заједно „производе“ годишње око 40 милијарди тона органских материја, што отприлике претставља годишњу продукцију свих биљака на земљи. Овај налаз ће увелико помоћи да се одговори на питање колико бисмо хране могли да добијемо из мора ако то затреба.

Интензивније проучавање океанских дубина потребно је и из још једног разлога. Наиме, говори се о могућности да се радиоактивни отпаци „сахрањују“ у дубока мора. Такви депозити на дну океана могли би из основа изменити тамошњи живот, па би га требало испитати и проучити пре но што се то догоди.

Да ли знате како је постала ГУМА ЗА ЖВАКАЊЕ

Американци су народ који много употребљава жвакаћу гуму. Није без разлога настало мишљење да се Американац познаје пре свега по томе што су му вилице стално у покрету. Уосталом, пример је био заразан и многи су га прихватили.

Три човека су направила од Америке „земљу жвакаће гуме“: Томас Адамс, који је жвакаћој гуми дао нов облик, Џон Колген, који ју је парфимисао, и Вилијам Рајли млађи, који ју је ставио у уста потрошачу.

Адамс је био њен проналазач. Једнога дана — било је то 1869 године — он је чуо у некој апотеци како једна девојчица тражи парафинску гуму за жвакање. Тада му је пало на памет да би се из тога могло нешто извући, тим пре што се сећао да је често виђао Санта Ану, мексиканског диктатора, како сече комадиће гуме, да би их потом жвакао. Адамс се исте вечери бацио на посао заједно са својим сином. Узели су једну врсту гуме коју су већ били покушали да употребе као замену за каучук, па су је смекшали у топлој води. Пошто су је добро изгњечили, направили су од ње 200 малих пилула и понудили их једном апотекару. Овај их је зачас распродао по један су комад.

Видећи то, Адамс набави две тоне овакве гуме. Он је израђивао пилуле и продавао их апотекару неувијене, у кутијама са ознаком „Адамсове гуме које се секу и развлаче“. Гуме су и даље продаване по цени од једног суа. Одлично су се жвакале, али су биле без укуса.

Тада је апотекар Џон Колген дошао на идеју да гуму парфимише Толијевим балсамом. Првих 500 килограма распродао је таквом брзином да је решио да исто покуша и у другим великим градовима. Тамо су му се трговци смејали у лице: они су, разуме се, чули да неки људи жваћу гуму, али код њих се тако нешто не ради. „То је питање васпитања“, — одговорио им је Колген ... и одмах почео да их „васпитава“. Ускоро су многи пошли за његовим примером, тако да је десет фабрика једва стизало да произведе довољно гуме за жвакање намирисане Толијевим балсамом.

Године 1880, један фабрикант начини покушај с ментолом; овај мирис остао је до данас као најчешће употребљаван. Један други почео је да додаје неку врсту пепсина и пустио глас да то олакшава варење. Отада се производи жвакаћа гума с разним ознакама и намирисана најразличитијим мирисима.

Тада ступа на позорницу Вилијам Рајли-син, да покаже шта треба радити да би се жвакаћа гума боље продавала. Он се хвалио да нема те ствари коју не би био у стању да прода. Своје аутомобиле бојио је дречећом црвеном бојом, како би се разликовали од осталих, а и иначе је био познат као особењак.

Избачен из школе, Рајли је већ у дванаестој години напустио родитељску кућу и почео да се бави свим и свачим. Прве зиме продавао је у Њујорку новине, а онда је стао да путује по Сједињеним Државама за рачун неке фабрике сапуна. Ту се одмах истакао. Тринаестогодишњи дечак закључивао је више послова него искусни трговачки путници којима је то деценијама био занат.

Имао је тридесет година кад је одлучио да се позабави жвакаћом гумом. Изабрао је фабриканта с којим ће радити, али пошто је овај закаснио десет минута на заказани састанак он се обрати другом и повери му посао који је касније требало да доноси више од 40 милиона долара годишње.

За време финансиске кризе 1907 године, Рајли одлучи да уложи милион долара у рекламу. Он није имао тај милион, чак ни четврт милиона, али му дадоше кредит. Ускоро су се могле видети Рајлијеве рекламе по свим трамвајима у Америци. За једну годину, продаја жвакаће гуме попела се од 170.000 на 1,340.000 долара. Свет се жалио да је просто опседнут именом Рајли и мирисом ментола. Но, без обзира на то, 1910 године Рајли је у продаји достигао цифру од око 5,5 милиона долара.

Овај рођени трговац волео је да прави послове на велико. Покушио је из телефонских именика имена и адресе свих претплатника у свим великим градовима и у два маха послао им бесплатно пакетић своје жвакаће гуме. Једна од његових реклама дуж железничке пруге била је дугачка пет километара. За свој рачун штампао је поједине популарне дечје књиге, само да би у њих убацио који стих о жвакаћој гуми. За две године распродато је 14 милиона примерака ових књига.

И тако је Америка научила да жваће гуму. Потрошња од 39 таблета по особи у 1914, попела се на 100 таблета у 1925 години. Данас она прелази 130 комада. И поред тога што су и остале земље примиле ову навику, сама Америка троши жвакаће гуме седам пута више него сав остали свет.

Још 1870, не би пало на памет ниједном одраслом човеку да жваће гуму. Године 1890, чувени амерички „Харперс Магазин“ писао је да су ову навику примиле нарочито жене и да мали број мушкараца који их имитира чини то из кавальерства.

СЛАВНИ КЊИЖЕВНИЦИ — НЕПРИЗНАТИ СЛИКАРИ

Мало је познато да су многи славни писци и чувени песници били истовремено и одлични сликари. Слава њиховог књижевног имена помрачила је њихов сликарски дар, тако да су остали непризнати или су заборављени.

Најбољи пример у нашој средини је Ђура Јакшић, који се школовао за сликара и себе је првенствено сматрао сликарем. Многи писци у Француској у доба романтизма били су истовремено одлични сликари. Виктор Иго је оставио

збирку од 453 слике и цртежа, међу којима су неки, као „Игра пацова“ и слика „Обешени“, оцењени као дела достојна највећих мајстора палете. У последње време, у Француској се јавља снажан покрет који захтева рехабилитацију Игоа-сликара и његово стављање у исти ред с највећим сликарима Француске.

Страстан сликар био је и велики немачки књижевник Гете. Он се до последњих дана живота упорно трудио да и у овој грани уметности забележи значајнији успех. Бавио се цртањем, графиком, акварелом, живописом и сликањем у уљу. Па ипак, Гете-сликар је доста заостајао за Гетеом-књижевником.

Док су Иго и Гете у сликарству видели сасвим посебну област стваралаштва, одвојену од књижевности, Толстој се својим изванредним цртачким даром претежно служио за илустровање разних књижевних дела. Познате су Толстојеве илустрације Жил Верновог „Пута око света за 80 дана“. Толстој је нарочито радо цртао деци, да би им што боље дочарао своја књижевна дела или приче које им је читао. Успеле су и неке Толстојеве илустрације његовог романа „Рат и мир“, а нарочито графички приказ чувене Бородинске битке.

Одлични цртачи и сликари били су и књижевници Бодлер, Мисе, Жорж Санд, Достојевски, Анатол Франс и Аполинер.

На трећем месту, али...

Сједињене Америчке Државе и Велика Британија имају највећу трговачку флоту на свету. А која је земља на трећем месту? Грчка, ако се узму у обзир бродови који су изграђени или се сада граде у њеним бродоградилиштима. Међутим, сви они не плове под грчком заставом, већ под заставама Либерије, Панаме, Костарике и многих других нација.

ФЛАШ ГОРДОН — ЗАРОБЉЕНИК ЉУДИ ИЗ СВЕМИРА

ОТАЏБИНА КОВАНОГ НОВЦА

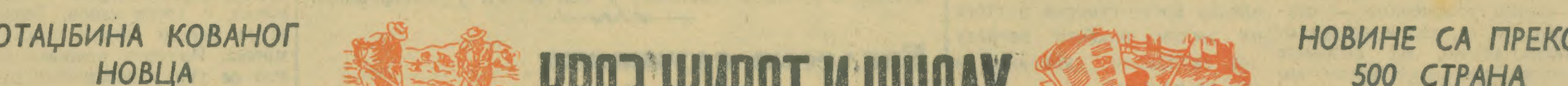

Прва појава кованог новца везана је, како неки мисле, за место Сардис у данашњој Турској, где су пре више од 2500 година на комаде сребра утискивали симболе лидиских краљева.

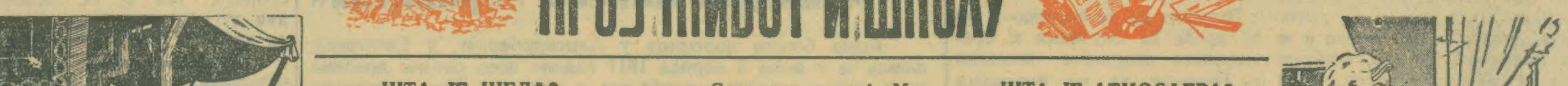

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

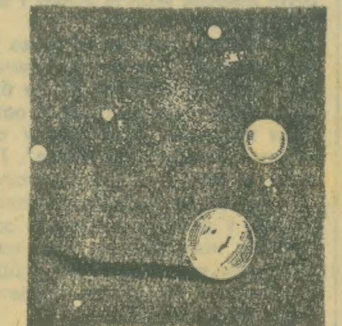
ШТА ЈЕ ШЕЛФ?

Шелф је енглеска реч, а то је назив за појас морског дна које је релативно плитко и које окружава континенте. Тај појас се на спољном рубу нагло спушта према дну дубоког мора. Овај назив увео је поморску терминологију Х. Р. Мил, 1888 године. У нашој стручној литератури употребљавају се, поред израза шелф, још и ови називи: континентална степеница, приобални руб. итд.

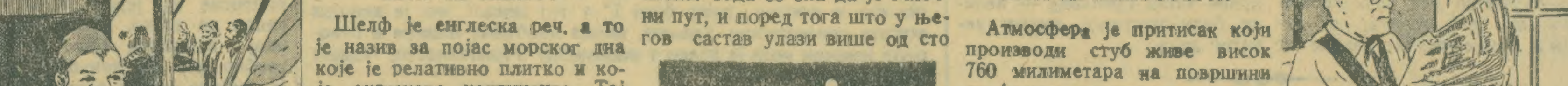

КАП ВОДЕ У МОРУ

До пре непуних педесет година, већина астронома сматрала је да је Земљина галаксија, Млечни пут, уствари цела васиона. Сада се зна да је Млечни пут, и поред тога што у његов састав улази више од сто

милијарди сунаца, само кап воде у океану без дна који се зове свемир.

ШТА ЈЕ АТМОСФЕРА?

Атмосфера је притисак који производи стуб живе висок 760 милиметара на површини од једног квадратног сантиметра при температури од 0° и уз нормално убрзање силе теже. Ова величина усвојена је 1891 године на Трећој међународној конференцији за мере и тежину.

Техничка атмосфера (скраћеница: ат.) је притисак једног килограма на један квадратни сантиметар површине. Данас су у употреби нове јединице; бар и њутн. Атмосфера изражена у тежини износи 1.033,33 грама.

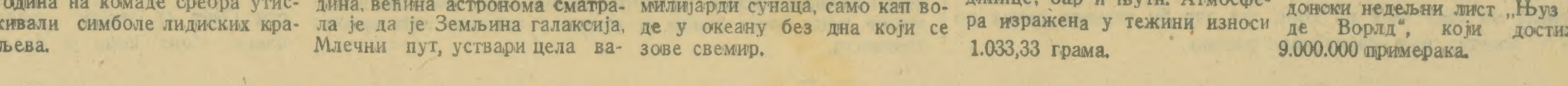
НОВИНЕ СА ПРЕКО 500 СТРАНА

Највеће издање новина које је досад штампано у свету био је примерак „Њујорк-Тајмса“ од 6 маја 1956 године, који је имао 516 страна. Лист с највећим тиражом на свету је лондонски недељни лист „Њуз ов де Ворлд“, који достиже 9.000.000 примерака.

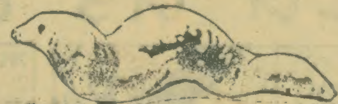

Ripley's ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

ГЛАВА ПОРОДИЦЕ

ДЕВОЈКА ИЗ ПЛЕМЕНА БЕРБЕРА У МАРОКУ КОЈА НЕМА БРАЋЕ МОРА ДА ТЕТОВИРА БРАДУ

КРОМПИР ИЗРАСТАО **У ОБЛИКУ ТУЉАНА** НА ИМАЊУ ГИЛБЕРТА БАРЕТА У ЊУБЕРИЈУ, У КАЛИФОРНИЈИ

КУЋА САГРАЂЕНА ОКО ЛЕСТВИЦА

У КИРКБАЈ ЛОНСДЕЈЛУ, У ЕНГЛЕСКОЈ, ЊЕН СОПСТВЕНИК ПЕО СЕ УЗ ЛЕСТВИЦЕ СВЕ ДОК МУ СЕ НИЈЕ УКАЗАО ИДЕАЛАН ПОГЛЕД НА ОКОЛИНУ. ТАДА ЈЕ НА ТОМ МЕСТУ ЛЕСТВЕ ПРЕСТРУГАО И НАРЕДИО ДА СЕ ПРОЗОРИ ЊЕГОВЕ БУДУЋЕ ДНЕВНЕ СОБЕ ПОСТАВЕ У ВИСИНИ ВРХА ЛЕСТВИЦА.

ЦИПЕЛА ОБЛОЖЕНА **ШКОЉКАМА** ИЗВАЂЕНА ИЗ МОРА У ЛУЦИ ЊУЈОРКА

НЕОЖЕЊЕН СИН

У ИНДИСКОМ ПЛЕМЕНУ КЕОНЦАР **НАСЛЕЂУЈЕ ДВОСТРУКО ВИШЕ ОД СВОЈЕ ОЖЕЊЕНЕ БРАЋЕ** ДА БИ ТИМ ВИШКОМ МОГАО СЕБИ ДА КУПИ НЕВЕСТУ

ПЧЕЛА ЈЕ ПОТПУНО ГЛУВА

ПЕТ ПАПАГАЈ ДОНАЛДА ДОНЕЛИЈА ИЗ РАТЕРФОРДА, У АМЕРИЦИ ЈЕДЕ САМО **ШПАГЕТЕ**

ЈОЗЕФСБЕРГ

СЕЛО У ЈУЖНОМ ТИРОЛУ **НАЛАЗИ СЕ У СЕНЦИ** 91 ДАН У ГОДИНИ. ОКОЛНЕ ПЛАНИНЕ ЗАКЛАЊАЈУ СУНЦЕ ОД 3-XI ДО 2-II

НАНЗЕН И СМУЧКЕ

Велики поларни истраживач Фритјоф Нанзен био је у младости познат рекордер у смучању. Њега је, док је још био дечак, неодољиво привлачила висока снежна гора Хусебју, на којој су се одржавала смучарска такмичења. Једном, упркос родитељске забране, малишан је узео смучке и кренуо на гору.

— У почетку, — прича он у својим успоменама — спуштао сам се, као и већина осталих дечака, од половине снежне падине. Међутим, видео сам касније два малишана који су се спуштали од самог врха. Јасно, то сам морао и ја да покушам! И, ево, отиснуо сам се. Један тренутак, који ми се чинио као вечност, летео сам кроз ваздух, а затим ... моје смучке зариле су се дубоко у снег (у то време смучке се нису везивале за ноге), а ја, описавши у ваздуху правилан полукруг, улетео сам главом у меку белину и нестао у њој све до појаса. Сви који су то видели зауставили су дах. Дечаци, моји другови, веровали су да сам сломио врат, али видећи како се копрцам, покушавајући да се ишчупам из беде, праснули су у дуг, подругљив смех.

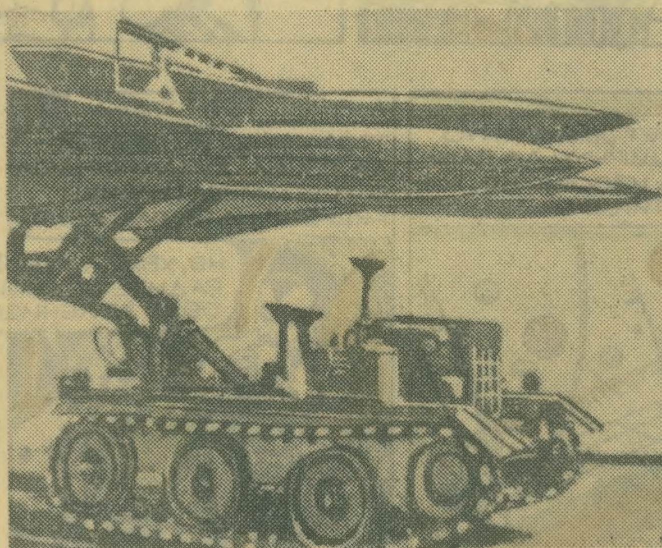
Занимљиво је да је после неколико година млади Нанзен на истој тој планини извојевао сјајну победу у скоку са смучкама и поставио норвешки рекорд, за шта је добио и награду.

Скоку са смучкама учио се велики истраживач од сељака смучара из покрајине Телемарк. „Они се нису служили штаповима, — писао је с дивљењем Нанзен о њиховој вештини — и скакали су из места са ивице провалије, немајући другог ослонца сем оног који су им давали њихови снажни мишићи и гипко тело. Мени се чини да је то једина вредна врста скокова и стога не желим никакву награду док се таквим скоковима и сам не научим“.

Вештина да се спретно и брзо креће на смучкама и прекаљеност спортисте помогли су Нанзену да на смучкама пређе читав Гренланд — велику белу пустињу, земљу вечитог леда.

За њих нема претрека

И по најбеспутнијем крају могу ове ракете типа „Соко“, теледиригована пројектили за погађање циља у ваздуху, да стигну на место одакле ће бити испаљене. Јер, специјално

возило које их преноси не само што може да се креће по сваком терену, већ и преко воде — река и мора — дубоке до 80 сантиметара. Наша слика приказује возило-носач с ракетама на пробном узлетишту у Сан Хозеу, у Калифорнији.

Енглеска служавка — индонежанска »принцеза«

Једна богата породица у Алмондсберију, у Енглеској, нашла је у ноћи 3 априла 1817 године пред својим вратима неку чудну девојку, изгубљену и збуњену. Њен идентитет ускоро је постао „тајна број 1“ у тој земљи, јер је девојка носила оријенталску хаљину, имала необичне манире и говорила језиком који је довео у недоумицу и најпознатије тадање лингвисте.

Срећом, ускоро се јавио један морнар који је тврдио да зна тај језик. Он је разговарао с девојком и превео све што му је она испричала. То је била „принцеза Царабу“, коју су неки људи украли с једног острва недалеко од Суматре и продали гусарима. Ови гусари су недавно претрпели бродолом у близини енглеске обале“. После тога, девојка је привукла већу пажњу и о њој се много говорило и писало.

Најзад је и истина изишла на видело. Читајући у новинама чланак у коме се говорило да принцеза има на врату крупан ожиљак, нека жена из Девоншајра препознала је у њој своју земљакињу Мери Бекер. Убрзо се утврдило да је Бекерова у договору са својим пријатељем-морнаром припремила читаву ову лакрдију.

Британци су дуго били у чуду како је ова такорећи неписмена служавка успела да готово годину дана заварава најчувеније људе своје земље и доведе у заблуду најпознатије лингвисте.

Једини живи примерак

Норвешки сељаци пуштају своје краве да слободно пасу у шуми. Тачно у одређено време, ујутру и увече, оне саме долазе на место где треба да их помузу, а затим се поново изгубе у шуми. Тако се догодило да је једна крава донела на свет теле на коме се у почетку није примећивало ништа „ненормално“. Тек доцније, кратак врат, високе предње ноге, необичан облик задњих удова и реп били су јасан доказ да му је јелен отац. Ово је једини живи мелез овакве врсте, док су сви остали, за које се и раније знало, долазили на свет мртви или би угинули одмах по рођењу.

МАЧКА И МИШ
нису увек непријатељи

Обично се каже да су заклети непријатељи вук и јагње, пас и мачка, мачка и миш, мачка и птица, итд. Да ли је то баш неумитан закон? Изгледа да није. Сви ми из искуства знамо да домаћа мачка неће увек јуришати на канаринца, а често видимо да постоји примирје између мачке и пса. Но, све су то случајеви принудног мира, под строгим оком господара. Чим нема човекове контроле, све се опет враћа на „природно стање“.

Међутим, сада један француски научник тврди да животиње могу да живе у миру, макар биле и крвни непријатељи, ако се само привикну на то, а нарочито ако су потребне једна другој. Да би то доказао, он је узео једну мачку познату као „непријатеља“ пацова и једног малог пацова. Обе ове животиње затворио је у исти кавез, који је по средини имао стаклену преграду. С једне стране била је мачка, с друге пацов. Доцније је уместо стакла стављена мрежа. Из ових одељака могло се ући у заједничку просторију, где су се налазила два дугмета за отварање врата која су водила у одељење с храном. Да би се та врата отворила, морала је мачка да притисне на једно дугме, а пацов на друго. Према изјави овог научника, било је потребно око 700 покушаја, што је трајало готово четири месеца, док је мачка научила да „сарађује“ с пацовом, без икаквог покушаја агресије. А кад су се једном научили да заједнички отварају врата, јели су пријатељски из истог суда.

Опит је постао још сложенији кад је намештено једно електрично дугме у мачкином делу кавеза, помоћу кога су се отварала врата на просторији где је боравио пацов. Сада је једини начин да се

дође до хране био тај да мачка најпре пусти пацова из његовог полукавеза и да после заједнички отворе врата одељења у коме се налазила храна. То је мачка врло брзо научила. И тако се „чувени ловац пацова“ навикао да сарадњом са својим вековним непријатељем дође до заједничког циља.

Овај опит као да негира старо правило о урођеном непријатељству међу појединим животињским врстама. Можда би се на сличан начин могло постићи да и вук мирно лежи покрај јагњета...

Снага живота

Свирање на клавиру „у три руке“ јединствен је случај у музичком свету. Један такав концерт преносио је недавно британски радио, а извео га је 47-годишњи пијаниста Сирил Смит са својом женом Филис. Смит, коме је од тешке болести остала одузета лева рука, одлучио је да отсада и у концертним дворанама у својој земљи и на турнејама у иностранству увек свира са својом женом. Тако ће пружати публици не само уметничко уживање, него и доказ своје воље за живот.

Последње археолошко откриће у Кини даје нове податке о могућним човековим прецима. Наиме, недавно је пронађена вилица човеколиког мајмуна који је, како се сматра, живео пре пола милиона година. Вилица је по својој структури веома слична вилици данашњег човека, док је код мајмуна она шира.

По мишљењу стручњака, овај је мајмун морао бити висок око 2,8 метра и он је с пекиншким човеком и ондашњим орангутаном био предак данашњих људи и мајмуна.

Зовем се ЛАЈКА

Зовем се Лајка и постала сам најславнији пас на свету. Сад ћу вам испричати о своме путовању у сателиту. Вау" — Тако дванаестогодишњи дечак Херберт почиње школски писмени задатак чији је наслов гласио: „Лајка, пас из сателита, прича".

— Последњих дана дечаци су говорили само о малом псу који је постао први васионски путник, — каже наставница немачког језика другог разреда једне минхенске гимназије, објашњавајући због чега је својим ученицима дала овако оригиналан писмени задатак. — Сваки час би неки од мојих ученика узвикнуо: „Госпођице, погледајте кроз прозор. Ено, тамо је спутник и пас вири из њега". Учинило ми се згодним да „тему дана" дам својим малим ученицима да је и писмено обраде.

Хербертова Лајка доживљава на свом васионском путовању свакојаке авантуре:

„При поласку је било ужасно. Била сам бацана тамо-амо. Али, касније је постало занимљиво. Прво сам узела свој оброк хране и весело сам провирила кроз прозорче. Човек са Месеца покушао је да ухвати сателит мрежом за хватање лептирова. Вау! Срећно смо му измакли, а онда смо опет запали у невољу. Замало што се нисмо спустили на Сунце. Знојила сам се као у тигању. Но, и то се добро свршило. Затим је престало да буде занимљиво, јер је дошла ноћ и ништа се више није видело".

„Управо су ме с пуно пажње затворили у једну стаклену кабину, — почиње свој задатак Хербертов друг Бернхард. — Положај је мало неугодан, али се може издржати. При избацивању, била сам неком ужасном снагом притиснута уз под кутле. Чинило ми се да ће ми уши отпасти, толико је притисак био јак. Али, после десет минута свега је тога наједном нестало. За мене је то био диван осећај, јер више нисам лежала на поду, већ сам просто лебдела у ваздуху".

Дванаестогодишњи Ернст веома је озбиљно схватио тему писменог задатка:

„Била сам степски пас и припадала сам једном руском конструктору ракета. Било ми је веома чудно и смешно што сам од детињства морала да спавам у веома уској просторији, а затим сам морала у њој и да једем ... Најзад су ме одвели на једну велику пољану. Тамо су стајале неке огромне гвоздене скеле и једна дебела ракета, на врху јако зашиљена. На моје чуђење, увели су ме у ту смешну ствар, а кад сам се нашла у њој положили су ме на неку чудну постељу и чврсто ме увезали, тако да ниједном ногом нисам могла да мрднем. У уста су ми ставили једно гумено црево, а свуда око мене били су све сами сандучићи (апарати за мерење)".

И Харолдова Лајка од почетка је „припадала" једном руском научнику. Једног лепог дана њен господар јој је ставио маску с кисеоником на главу („тако ту ствар људи називају" — објашњава Лајка). „Затим су ме ставили у једно невероватно велико јаје. На моју велику срамоту, многи људи су ме оњушили, а онда сам осетила како су се за мном врата јајета затворила". За време лета, Лајка филозофира: „Да, да, сасвим јасно се види да је дошло атомско доба; човека ће једноставно избацити у свемир".

Мали гимназијалци били су сви одреда сигурни да ће се Лајка вратити на Земљу. Тако мали Петер пише: „Пошто сам неколико дана тако путовала, моја кугла одвојила се од сателита. Изнад Земље отворио се падобран и ја сам се здрава и читава вратила на Земљу".

Пре свог повратка на родну планету, Петерова Лајка утврдила је да „звезде изгледају као велике сијалице, Месец као џиновски балон, а Сунце као какав тањир".

Код Харалда повратак на Земљу изгледао је овако:

„Легла сам да мало одремам, јер од једења и сталног спавања један поларни пас постаје уморан. Пробудило ме је неко шкрипање и хучање: лебдела сам у својој кабини изнад саме Земље. Кроз прозорче сам видела да се приближавам једном пиринчаном пољу. Кинези који су нешто на њему радили побегли су главом без обзира, јер им се учинило да то нису чиста посла".

Лајка малог Роберта зажелела је да се врати на Земљу, јер „горе више ништа није имало да се види". Ту своју жељу изразила је јаким лавежом. „И случајем или по плану спустила сам се на Северни Пол. Али, како су туда стално крстариле патроле, једна ме је убрзо пронашла и одмах у мени препознала пса из сателита".

У једном од писмених задатака може се прочитати: „Једва чекам да изиђем из овог тесног затвора. Сад се управо спуштам на Земљу и због тога сам веома срећна... После пола часа ослободили су ме из моје кабине. Дали су ми довољно времена да се прво добро протегнем, а затим су ме прегледали и установили да сам путовање добро поднела".

НАЈДУЖИ ПЕРИСКОП

Најдужи перископ на свету израђен је у једној америчкој фабрици и сада се налази у Националној станици за испитивање реактора. Ова 27 метара дугачка алуминијумска цев, с компликованим системом огледала и сочива, омогућује атомским научницима и радницима да, безбедно седећи иза дебелог заштитног зида, надгледају рад нуклеарног реактора.

Велики пријатељи

Многе животиње, кад постану верни пријатељи човекови, препознаће свог заштитника или господара и прићи му без страха често у неочекиваном тренутку и на месту где се он најмање нада.

НЕЖНИ НИЛСКИ КОЊ

Иако му је глава чудовишних облика, као и гломазно тело, лобања нилског коња је необично мала, па му ни мозак није велики. Но, то никако не значи да он није интелигентна животиња. У потврду тога говори чињеница да се веома лако може припитомити, нарочито кад је млад. То често није нарочито пријатно његовом господару и понекад доводи до необичних сцена.

Тако је један пријатељ чувеног француског ловца на крупну дивљач Боамонда ухватио у Нигерији живог младог нилског коња, који му је после неколико дана побегао у саму вору. Нико се није надао да ће га икад више видети — сем можда случајно... издалека. Утолико је веће било изненађење чланова ловачке експедиције кад су га још исте вечери угледали како се мирно враћа у логор и чека да прими свој уобичајени оброк. Чим се засити, пришао је своме господару, према коме је показивао очигледне знаке нежности и љубави — од којих човека може да подиђе језа. Више га нису везивали и нилски коњ је сваког јутра одлазио на реку, а увече се враћао у логор.

ГРЛИЦА СЕ ВРАТИЛА

Један дечак из Сентманеуида, у Француској, имао је пар грлица које је чувао у лепом кавезу. Много их је волео и пажљиво неговао. Када је једном приликом пошао са школом на излет, његов млађи брат пришао је кавезу да се поигра с грлицама и непажњом отворио вратанца. Једна грлица одмах је излетела и нестала кроз отворен прозор. Сви покушаји малишанови да је дозове и врати остали су узалудни, а разочарање и туга његовог старијег брата, кад се предвече вратио кући, били су огромни.

Сутрадан, у месту је одржаван вашар. Заједно с родитељима, оба дечака шетала су од шатре до шатре. Изненада, на раме старијег слетела је једна птица, у којој је он одмах препознао своју одбеглу грлицу.

Наравно, много је занимљивије што је грлица препознала њега и, не плашећи се мноштва људи, слетела му на раме.

ВАЗДУХОПЛОВНЕ ЛИНИЈЕ

Ваздушни саобраћај у свету узима све више маха. Данас постоји 80 међународних ваздухопловних линија, на којима саобраћа 2.778 транспортних авиона.

ТРИ ПОРАЗА ПЛАМЕНЕ СТРЕЛЕ

Изненађења и шале у тестаментима

Човека који први ступи на тло Месеца чека пријатно изненађење. Он ће примити замашан износ новца који се увећава још од 1889. Те године једна имућна Францускиња, Ана Гузман, оставила је у свом тестаменту износ од сто хиљада франака првом човеку који стигне ма на које небеско тело изузев Марса... и врати се на Земљу. Овај почетни капитал, стално увећаван каматама, досад се више него удвадесетостручио и претстављаће лепу награду за ризик и лишавања првог селенита. Не зна се шта је ова чудна тестаторка имала против Марса, али је сасвим сигурно да је приликом редиговања тестамента имала у виду све остале планете, па чак и верног Земљиног пратиоца — Месец.

Крајем 1910 године умро је у дубокој старости неки Валентино Тапли, из Пика, у држави Мисури. Он се био свечано зарекао да се никада неће обријати ако Абрахам Линколн буде изабран за претседника САД. Пошто је то било још у његовој младости, Тапли је доживео да му брада порасте три метра и 81 сантиметар, што му је донело титулу „човека са најдужом брадом на свету". Кад је писао тестамент, последња жеља му је била да га сахране у гробници чврстој као тврђава, коју нико неће моћи развалити и украсти његов драгоцени украс.

Зла крв и национална нетрпељивост инспирисале су тестамент многих људи. Један богати Енглез с краја прошлог века, који је изнад свега на свету мрзео Ирце, оставио је замашан новчани износ, с налогом да се сваке године на дан његове смрти купи велика количина вискија и преда Ирцима. Сваки од њих, заједно с пићем, добиће бесплатно нож и секирицу. „Познавајући добро Ирце, написао је Енглез у свом тестаменту, убеђен сам да ће се они, снабдевени овим реквизитима, убрзо међусобно потаманити".

Један стари Француз, који је целог живота осећао грижу савести што је у младости напустио девојку коју је волео, оставио је све своје огромно богатство сину под условом да пронађе ту девојку и да се ожени њом без обзира на године. У случају да се удала или је умрла, мораће се оженити њеном ћерком или најближом рођаком. Син је пронашао „девојку" која је имала 55 година и није била удата. Поступио је без оклевања по очевом савету, наследио је богатство и са женом заувек напустио Француску. Шта је даље било, не зна се.

Други један Француз поделио је своје богатство пријатељима, под условом да цела погребна поворка сврати у кафану коју је највише волео и да сви пију колико год могу. Епилог: погребна поворка стигла је тек после три дана на гробље.

Један богати Берлинац који је умро 1879 године захтевао је да одмах иза ковчега буде буре са 500 литара пива, које ће његови пријатељи котрљати целим путем до гроба. Тамо ће испити пиво. Овај љубитељ пива предвидео је замашан фонд из кога ће се његови пријатељи једанпут недељно напити колико могу у његовој омиљеној пивници. Кад су сви они помрли, новац из фонда уступљен је сиротишту.

Неки холандски сликар оставио је сталну годишњу ренту оној девојци из свог села која буде пристала да се цела њена свадбена свечаност обави на његовом гробу, а једна девојка из Кентакија захтевала је да јој се на гробу посади дуван, од кога ће се правити цигарете за све оне мушкарце који су јој се у току живота удварали.

Један од најбогатијих Холанђана, текстилни магнат Клаес из Ротердама, био је чувен као страстан пушач. Он је израчунао да је у току живота popушио 4.000 килограма дувана. Његова последња жеља била је да буде сахрањен у двоструком сандуку од кедрова дрвета обложеном кутијама дувана. Поред главе требало је да му ставе његову најомиљенију лулу, упаљач и кутију шибица, а крај ногу килограм старог холандског дувана. На погреб су позвани сви холандски пушачи и сваки од њих је добио по десет ливри дувана и две луле са угравираним именом покојника. Сваки пушач морао је да има упаљену лулу за све време погреба и да при опраштају удари њоме три пута по ковчегу.

Лорд Камелфорд, који је био познат по многобројним двобојима, захтевао је да се из земље ишчупа огроман храст испод кога је често сањарио, да се његово тело положи на дно тако добијене рупе и да се храст затим поново постави на своје место.

Неки британски фармер који је страховао да не буде жив сахрањен изразио је жељу да његов ковчег буде окачен о греду у његовој житници и да се на њему проврти рупа кроз коју би он могао, у случају да се „пробуди", протурити руку и отшрафити поклопац сандука. Жеља му је услишена и ковчег је висио у житници пуних тридесет година.

Многи су своју имовину оставили животињама. Било је потребно преко сто година да би се исцрпао посмртни фонд намењен исхрани шарана у краљевском рибњаку недалеко од Фонтенблоа. Једна богата Американка оставила је 5.000 долара свом папагају и 100 долара да би му се направио кавез велики као кућа. Неки Ирац по имену Гилви оставио је 700.000 француских франака за издржавање свог коња Тонија, а један богати Мађар наменио је интерес од своје заоставштине, која је износила 70 милиона франака, ергели коју су сачињавали његових 12 омиљених коња.

Један богати Американац који је желео да се освети својој родбини оставио је 71 пар панталона и наредио да се све оне имају продати на лицитацији страним људима, а новац добијен на тај начин да се подели наследницима. Запрепашћење купаца није било мало кад је сваки од њих у џепу панталона открио зашивену банкноту од 1.000 долара. Наследници су судски напали тестатора као умоболног, али је суд стао на гледиште да не мора бити умоболан онај који жели да подели свој новац непознатим људима.

ОТЕЛО ЖИВОТИЊСКОГ ЦАРСТВА

„Љубоморан као мачка", — каже једна пословица која се може наћи код многих народа. Али, ако већ узимамо примере из животињског царства, могли бисмо са исто толико права да кажемо: „Љубоморан као вук".

Вуци су, заиста, веома љубоморни. Вук, то је Отело животињског царства, — казао је једном један зоолог. У Московском зоолошком врту живе већ неколико година вук Вјун и вучица Думка. Њихов вучји живот протицао би без облака да Вјун није, због своје вучице, постао љубоморан — на једног човека. Предмет његове љубоморе је чувар у зоолошком врту Иван Гјунушкин.

Све је почело тиме што је Гјунушкин запазио да је Вјун страшан себичњак. Кад би им донео храну, Вјун би лакомо зграбио шапама месо и, одвукавши га у угао кавеза, појео би га до последњег комадића. Вучица је могла само да се облизује и да жалосно гледа како се Вјун слади. Тада је чувар одлучио да за време храњења преводи Думку у суседни кавез. У почетку, Вјун није на то обраћао никакву пажњу. Но, једном кад се, после ручка, Думка вратила у заједнички кавез он ју у правом смислу речи истукао ударцима шапе.

Отада се променио и однос вука према стражару: од некадашњег пријатељства није остало ни трага. Било је довољно да се Гјунушкин само приближи кавезу па да се длака на Вјуновом врату накострешси и да му се у очима појаве пламичци мржње. Подвијеног репа и искежених зуба, он би бесно јурио по кавезу. А ако би стражар бацио вучици какав укусан залогај или је, кроз шипке на кавезу, погладио по крзну, Вјун би се с бесним режањем бацио на своју вучицу и тако је уједао за врат и уши да јој је длака летела на све стране.

И једном је, случајно, неко заборавио да стави шип на врата кавеза у коме су се налазили Вјун и Думка.

Гјунушкин је, иако су му се ноге скратиле од страха, потрчао према кавезу. Звер се мирно шетала по ограђеној тераси испред кавеза, не обраћајући пажњу на људе. Али, чим је приметио свог непријатеља, Вјун се једним скоком нашао с друге стране ограде. Стражар је скочио на ограду, али га је вук зграбио за ногу и свукао на земљу. Почела је огорчена борба. Стражар је успео да ухвати звер за грло, но снага га је већ напуштала. Врео дах разбеснелог Вјуна палио му је лице, а оштре канџе само што му се нису зариле у врат.

Ко зна како би се двобој завршио да стражару није притекла у помоћ једна службеница зоолошког врта, која је одгајила Вјуна кад је он био беспомоћан вучић, остављен од мајке-вучице. Вјун никад није заборавио своју „дадиљу" и слепо јој се покоравао. Она га је зграбила за крзно на врату и одвукла од стражара, који је полуонесвешћен лежао на земљи.

После Гјунушкиновог повратка из болнице однос између њега и вука није се ни у чему поправио. Вјун је истим љутитим и љубоморним погледом дочекивао стражара, кога би још издалека препознао по ходу, и претећи је режао кад би се овај приближио Думки, а њу је уједао сваки пут кад би покушала да прими храну из стражареве руке.

ПОШТА ЗА МОНА ЛИЗУ

Леонардова Ђоконда, најславнија слика свих времена, једино је уметничко дело на свету које од својих љубитеља добија — писма. Штавише, пошта коју она прима из свих крајева света врло је обилна. Једно од последњих писама било је овако адресовано:

Госпођи Мона Лизи, званој Ђоконда
Музеј Лувр
Париз

СИЛОМ КРАЉ

Године 1822, енглески брик „Адмирал Нелсон", који је пловио из Ливерпула за Рио де Жанеиро, потонуо је за време једне буре у близини Антилских Острва.

Читава посада настрадала је у бродолому, сем морнара Цека Спенсера. Њега је бура, везаног за комад катарке, избацила на једно од острва из групе Малих Антила, на коме су живели Караиби.

Не због беле боје његове коже, већ што га је на острво донело море, Караиби су Цека учинили својим краљем. Отсечен од читавог света, Спенсер је тако, хтео не хтео, краљевао на том острву пуних 28 година.

Тек 1850, њему је најзад пошло за руком да се врати у отаџбину, у родни град Саутемптон, где су још живели његови стари родитељи, који су већ давно били „сахранили" свога Цека.

Необични извори

Извор је место где изданска (подземна) вода избија на површину земље. Извори који се појављују на граници вододржљивих и водоспроводних слојева познати су у науци под именом слојевних извора. Осим тога, извори се појављују и из пукотина водоспроводних слојева — то су пукотински извори. Ако се водоспроводни слој налази између два вододржљива слоја, онда постају дубински извори. То су обични, природни извори воде. До воде су људи долазили и на други начин: например, копањем артеских бунара или вештачких дубинских извора. Такви извори познати су од памтивека, а бушили су их и стари Египћани у Сахари. И у Кини су познати такви извори од давних времена. У Европи су артеске бунаре почели бушити у 12 веку. Али, у најновије време, захваљујући напретку технике, људи покушавају да снабдеју крајеве који оскудевају у води и на други начин. Тако је један амерички океанограф предложио да се бродовима довлаче ледени брегови од Антарктика до Калифорније, где би се искоришћавали као нова врста вештачких извора.

ПЛУТОН

Бењамино Ђиљи

ЂИЉИ КАО КАВАРАДОСИ У „ТОСКИ“

Родио сам се обдарен пријатним гласом и готово ничим другим: ни новцем, ни утицајним везама. Да није било специјалног устројства мојих гласних жица, данас бих ја стругао даске или шио панталоне, или пак пенцетирао ципеле као мој отац... Песма је била моја страст и ја друге страсти нисам имао...“

Ових неколико реченица узетих са првих страница недавно штампаних Ђиљијевих Мемоара можда најбоље карактеришу Ђиљија — човека. Њима је он казао само једну истину о себи, али истину коју би мало који човек — поготову славан човек — ставио на хартију или изговорио пред другима.

Скроман и једноставан — ето такав је човек био Бењамино Ђиљи.

Певач од два солда

Рођен 1890 године у Реканатију, у занатлиској породици, рано је осетио недаће које доноси сиромаштво. Његов отац, мали обућар-крпа, по читав дан и до дубоко у ноћ није исправљао леђа, јер је у кући, поред жене, било шесторо деце коју је требало хранити. Но, индустрија обуће затворила је и његову радњицу, као толике друге, и он је остао без посла. Не знајући шта ће, прихватио се да буде звонар у месној катедрали.

Ђиљијева прва школа била је улица. Тамо је он проводио дан, играјући се са својим вршњацима разних дечјих игара. Али, сматрао се несрећнијим од њих. Само што би се загрејао за игру, неки од оних досадних стараца што су седели на клупама и сунчали се звао га је да отпева нешто. Најдосаднији је био мајстор Паро, обућар, који би га посадио крај себе и не би му дао да оде док не би отпевао какав шлагер или романсу. Додуше, мали Бењамино би за то увек нешто добио, али то је била слаба утеха за пропуштену игру.

Тако је Ђиљи постао „славан“ још пре но што је пошао у основну школу. Било му је пет или шест година кад је

У УЛОЗИ АНЂЕЛИКЕ

добио први званичан ангажман: за члана хора катедрале у Реканатију. И прву плату: два солда на дан.

Било му је седам година кад је ступио у скромну Schola Cantorum у Реканатију, где се одмах истакао. Ту је почео и да свира, на инструменту који ће му и касније остати најмилији — саксофону.

Но, сиромаштво му није дало да се посвети само школи или певању. И деца су морала да доприносе свој удео породици. Бењамино је радио шта је стигао: био је столарски, а затим кројачки шегрт, да би се доцније запослио као продавац у једној апотеци.

Године су пролазиле, а будућност младог Ђиљија још је била неизвесна.

„Славуј“ у женском руху

Тада ће се збити догађај, сам по себи не много важан, али који ће бити од знатног утицаја на Ђиљијев даљи развој: петнаестогодишњи младић први пут је певао у правом позоришту, пред готово правом публиком. Али, под каквим необичним околностима ...

Бењамино Ђиљи дебитовао је као сопран!

У општинском позоришту градића Мачерате требало је да се даје добротворна претстава коју су припремали студенти и ђаци. Изабрана је слатуњава оперета Алесандра Билија „Анђеликино бекство“. Улоге су биле подељене, све сем једне — Анђелике. Било је девојака које су могле певати ову партију, али која би се усудила да стави због тога на коцку свој добар глас? Побећи, макар и на позорници, с љубавником — какав скандал!

У овој безизлазној ситуацији, неко се сетио „славуја из Реканатија“. Хитно су послали по њега и објаснили му какву им помоћ може пружити. Пристао је.

— Још и данас се сећам, — причао је он много касније — с колико сам страха бацио поглед на огледало пре но што ћу изићи на сцену. На себи сам имао дугу белу сукњу и кошуљу с рукавима „на буф“, а шешир од велура стајао је на огромној перици. Прерушавање је успело.

То вече добио је незапамћен аплауз. Сем што је добро певала, Ђиљијева Анђелика била је и лепа „девојка“.

Тај успех поставио је пред породицу проблем даљег Бењаминовог школовања. Пријатељи, познаници, сви који су чули његов глас, навалили су на оца да га пошаље у Рим. Отац није рекао „не“, али је одлагао доношење одлуке колико је више могао. Тако се десило да се Ђиљи обрео у Риму као осамнаестогодишњак, што је била апсолутна сметња за упис у Академију.

Нашавши се једном у Риму, Ђиљи се не хтеде више враћати у Реканати. И опет настаде потуцање с једног посла на други. Прво је радио у апотеци, а потом у фотографској лабораторији неког министарства. Зарађивао је мало, чак мање него што му је било потребно за живот, па ипак није заборавио зашто је дошао у Рим. Узимао је часове код маестра Пјетра ди Стефана, а потом код неке приватне наставнице, с тим да јој плати „кад буде постао славан“. Али, тек ступање у академију Санта Цецилија у Риму претстављало је почетак систематског школовања. Тамо је, под руком искусних мајстора какви су били Розати и Котоњи, успешно завршио студије. И никог није зачудило кад је на конкурсу у Парми, „тврђави опере“, на коме је учествовало преко сто младих певача, Ђиљи заузео прво место.

Разбијена шоља

Три месеца касније, добио је прву праву улогу. Требало је да пева у „Ђоконди“, на сцени позоришта у Ровигу.

Што се више ближио тај толико очекивани тренутак, Ђиљи је био све нервознији. Стајао је иза кулиса и чекао. С њим је био и један пријатељ, кога је замолио да дође „да му чува страх“. Но, овај је више дрхтао од самог Ђиљија. Да би смирио обојицу, пријатељ оде да донесе кафу. Али, дошло је време да Ђиљи изиђе на сцену. Толико је оклевао да су га морали изгурати на њу.

Кад је пријатељ стигао с кафом, за кулисама више није било Ђиљија, али је са позорнице одјекивао његов глас снажан, чист и тачан. Шоља је испала из пријатељеве руке и разбила се у парампарчад, али то нико није приметио. Сви су стајали отворених уста, бледи од узбуђења ...

Присуствовали су појави једне нове звезде.

После тога, пут ка слави више није био тежак.

Наследник славног Каруза

Први светски рат није прекинуо његову каријеру. Певао је на концертима и на многим добротворним приредбама. Године 1917 пева у Мадриду и Барселони, а затим у Риму, на премијери Маскањијеве „Шеве“. Идуће године, у миланској Скали, Ђиљи је од Тосканинија добио „пасош“ за иностранство. Већ 1919 пева у Буенос Аиресу и Њујорку, где је у то време, у Метрополитен-опери, славни Карузо све засењивао својим гласом.

После Карузове смрти, заузео је његово место, да остане у Метрополитен-опери читав низ година. Још и данас се памти да је тамо само у току једне сезоне певао у тринаест разних опера, на укупно 44 претставе.

Године 1932 напушта Њујорк и отада пева на позорницама широм света. Његов репертоар био је необично обиман: око 60 опера и велик број романси и канцона. Певао је и на филму. Своју „лабудову песму“ отпевао је у Манчестру, 1955 године.

По повратку у Италију, Ђиљи се настанио у свом родном Реканатију. Ту је дочекао и смрт, последњег дана месеца новембра ове године.

★

Бењамино Ђиљи био је искључиво човек лепог гласа. Тај глас, обојен присенком туге, имао је увек у себи „скривену сузу“. Никакве га друге способности нису красиле сем ове, али ову је имао у толикој мери да су, упоређени с њом, сви његови недостаци изгледали ништавни. Такав ће и остати у сећању милиона људи који су макар једном, у позоришту, на радију или са плоча, чули његов глас и уживали у њему.

И ОВО СЕ ДОГАЂА

Свакога јутра у зоолошком врту у Шелбију, у САД, ова веба храни своју „пријатељицу“ црвенперку, која долази увек на исто место да прими доручак.

ПИНГВИНКЕ НА ЈАЈИМА

Поред моржева, пингвини су једини становници Јужног Пола. Као што је познато, кад женка пингвина снесе јаје она га положи на своје ноге и покрије телом, да би се на температури од 37 степени излегло младунче. На слици се виде будуће мајке како леже на јајима, на температури од минус 50 степени.

Униформа некад и сад

Реч униформа латинског је порекла и значи одећу која је једнообразна по материјалу, кроју и боји.

Пут униформе — од њеног настанка до данашњег дана — зависио је од многих чинилаца: од развоја ратне вештине и технике, националних особености народа, земљишта и климе, схватања дисциплине, доба у коме се носила, богатства и угледа државе, итд.

Војници Египта, Вавилоније и Асирије били су врло шаролико одевени. Њихова униформа састојала се, уствари, само од вунене (или платнене) кошуље дуге до колена и

ВАВИЛОНСКИ ВОЈНИК

с кратким рукавима. Боја тих кошуља била је разнолика, јер су их војници сами морали набављати. То је утицало и на њихов крој, тако да о некој једнообразној униформи у војскама тих земаља није било ни говора.

У то исто време Спартанци су имали потпуно уједначену одећу за све војнике, па се за њих и може рећи да су били претече униформе у данашњем смислу речи.

Униформа римских легионара није се у почетку много

РИМЉАНИН

разликовала од египатске, вавилонске и асирске. То је била кратка вунена кошуља, с рукавима или без рукава, преко које су носили дугачак вунени огртач, најчешће сиве боје. Легионари су, осим тога, имали кожне сандале и увијаче на ногама, налик на оне код бивше југословенске војске. На сличан начин биле су униформисане и римске војсковође, с том разликом што су њихови огртачи били црвени. Касније, после додира

СРЕДЊОВЕКОВНИ ВИТЕЗ

римских легионара с Германима, почеле су се носити и кратке чакшире, а уместо вунених увијача — кожне доколенице с каишевима. Нешто касније, кратке панталоне уступиле су место дугим, а кожне сандале — ципелама, ојачаним потковицама и крупним ексерима.

И Хуни су били униформисани. Њихова униформа састојала се од вунене кошуље и кожног огртача. Ноге су обавијали комадима коже (најчешће од оваца или коза), што им је отежавало свако дуже пешачење.

Средњи век донео је извесне новине и у униформи, мада се она у основи није много изменила. Наиме, ланена и вунена кошуља остале су и даље њено главно обележје, али је појава ватреног оружја приморала витезове да преко тога навлаче оклопе. Ти оклопи задржали су се и после нестанка витезова, и то све док се није указала потреба за већом покретљивошћу јединица. Иначе, трупе су обележаване разним знацима, најчешће грбовима феудалаца којима су припадале, да то касније буде замењено заставама.

У XV и XVI веку појављују се и први оковратници на униформи, који су били једнообразни по кроју, док су њихове различите боје означавале припадност појединим пуковима, односно поједином роду војске.

О правој униформи може се говорити тек од Тридесетогодишњег рата (1618—1648). Сви тадашњи војници носили су сукнене чакшире и дугачке капуте. Пешаци су обично имали дугачке чакшире и цокуле, а коњаници чакшире и чизме. Коњаници са хрватске Војне границе носили су тада и шарене мараме, које су касније, као украс, преузеле и неке друге војске, чији су их припадници назвали „кроата". Отуда, по свему судећи, и потиче данашњи назив кравата.

У XVII веку појављују се прве морнаричке униформе. Оне су се састојале од високих, доста накинђурених шешира, уских панталона и кратких капута са уздигнутом крагном.

УНИФОРМА ИЗ XVIII ВЕКА

У другој половини XVIII века наступиле су још веће промене у униформи. Тада војници најчешће носе капуте с два пеша, а уместо чакшира — дуге (беле или плаве) сукнене доколенице, које су се закопчавале с много дугмади. У то време, у неким војскама, појављују се и уске панталоне, често украшене разнобојним ширитима (који су се задржали све до Другог светског рата). Шињел и доламица већ тада постају обавезни саставни делови униформе многих армија. Устаљује се и боја униформе. Основна боја — сива — узета је од Француза, али су неке армије и даље задржале своју боју: Швајцарци црвену, Немци црну, Италијани плаву, итд. Већина армија је увела и једнообразан крој и ознаке.

У то време дешавају се и неке друге, корените промене у униформи. Енглези су, 1855 године, скинули еполете, а то су Руси и Пруси већ били учинили двадесет година пре њих. Нешто касније, за време Бурског рата (1899), Енглези су одбацили све наметљиве декорације са униформи, задржавајући загаситожуту боју као основну боју униформе. И друге земље учиниле су слично, тако да су настале следеће боје униформи: армија САД — прљава „драп", Французи — затвореноплава, Немци — сива, Италијани — зелена, Јапанци — загаситожута, итд.

Иако се на почетку XX века при изради униформи још није водило много рачуна о хигијени, већ тада се појављују неки делови униформе који наговештавају промене у том правцу. Наиме, уводе се прва летња, бела одела, а затим и летње, лаке цокуле. Што се тиче боје униформи, све више се поклања пажња практичности, тј. тежи се да та боја учини војника што неприметнијим непријатељском погледу са земље и из ваздуха. Тако су већ у Први светски рат многе армије ушле са изразито заштитним бојама својих униформи, најчешће сивом или жућкастом. Тада се

УЧЕСНИК ТРИДЕСЕТОГОДИШЊЕГ РАТА

појављују и прве камашне на ногама, као и специјалне униформе за планинске, смучарске, бициклистичке и друге јединице; у тропским крајевима војници носе кратке панталоне и кошуље, у планинама бунде, а у ваздухопловству нарочиту опрему.

САВРЕМЕНА УНИФОРМА

У Други светски рат ушло се углавном са истим униформама као и у претходни. Једино су до грла закопчане блузе понегде биле замењене отвореним, комотнијим, с превијеним крагнама. Такав је случај, мање-више, и данас, с тим што су живе боје (плава, црвена итд.) задржане само код свечаних и празничних униформи.

WALT DISNEY

ПЕРИ

ПРЕМА ПРИЧИ ФЕЛИКСА САЛТЕНА АУТОРА „БАМБИЈА"

ПЕРИ СЕ ОПРАВДАНО ПЛАШИ „ПОГЛЕДАЈТЕ КАКВИХ ЧУДОВИШТА ТУ ИМА!"

НАЈСКУПЉИ БИК

Бик звани „Принц Ерик од Санбима", одгајен на једној фарми у Оклахоми, продат је још као теле за 12 милиона динара на сајму у Чикагу. Неколико година доцније, 1950, доктор Арман Хемер, са фарме у Њу Џерсију, платио је за њега 80 милиона динара.

СТРАХ ОД ЗЕЧЕВА

Мада је размножавање зечева привремено укочено епидемијом миксоматозе, стручњаци се већ прибојавају да би њихова доцнија имуност према овој болести могла да доведе до поразних последица. Бојазан је оправдана кад се зна да би само један пар ових животиња, од данас до краја 1960 године, могао да да потомство од десет милиона зечева.

ЧУДНО СХВАТАЊЕ ЕЛЕГАНЦИЈЕ

„Ходаш као крава..." — то је највећи комплимент који се може рећи једној жени из црначког племена Баши у Белгиском Конгу. У том племену је мерило женске лепоте „ходање као крава". Да би постигле такав ход, жене стављају на ноге тешке гвоздене ланце.

НИ МАЊЕ, НИ ВИШЕ...

Количина воде у свету је стална. Данас постоји исто онолико молекула воде колико их је било кад су Клеопатра и Антоније пловили барком низ Нил. Међутим, расподела воде у океанима, атмосфери и у земљи мења се из минута у минут.

Умете ли да слушате?

У доба телефона, радија и телевизије, већина људи проводи време слушајући како други говоре. Двомесечно испитивање извршено на једном америчком универзитету над 68 лица разног занимања, показује да човек, кад не спава, 75% свога времена проведе у разговору. Од тога 30% сам говори, а остало време слуша друге.

Па ипак, мало је оних који умеју да слушају. На универзитету у Минесоти, у САД, више година су испитиване способности слушања код неколико хиљада студената, после чега су добијени веома занимљиви резултати.

Ево у чему су се састојала ова испитивања.

Студенту се одржи краће предавање и потом се затражи да понови све што је запамтио. После низа експеримената, закључено је да су људи у већини случаіева само „упола слушачи", који, чак и ако су пажљиво пратили што им се говори, памте само 50 отсто.

Не познавајући добро ову чињеницу и њене узроке, многи системи школског образовања бацају тежиште на предавања која ђак треба да запамти у току часа. Наставници не улазе дубље у то шта је пажња и како је треба неговати. Ако неки ђак не пази, наставник га строго укори и тиме мисли да је учинио све што треба.

Међутим, човекова пажња за слушање претставља менталну способност која је урођена, а ако није — она се може постићи вежбањем. Као доказ служе искуства на самом универзитету у Минесоти, где су особе над којима су вршени експерименти у току проба напредовале у пажњи за читавих 25 отсто од првобитне способности.

Како не треба...

За време слушања није довољно да човек пушта да му звучни таласи допиру у ушну шкољку, као што је при читању недовољно да поглед клизи преко исписаних слова. За слушање је потребно активно учествовање, потребно је да се мисли о ономе што се чује, мада то, као што знамо, наилази на разне сметње.

Једна од главних препрека састоји се у томе што је мисао знатно бржа од изговарања речи. Већина од нас говори брзином од 125 речи у минуту, док се мисао креће четири пута брже. Другим речима, док за 60 секунди чујемо 125 речи, истовремено „имамо времена" за отприлике још 400 речи.

Из онога што је досад речено произилази да је један од разлога лошег слушања чињеница што у току нечијег говора губимо стрпљење. Наша мисао за тренутак скрене да нешто друго утврди, а затим се брзо враћа предавачу или саговорнику. Ти кратки „излети" се понављају све док нам мисао не одлута сувише далеко. Тамо се задржи мало дуже и, кад се поново врати, констатујемо да нам је саговорник добро поодмакао. Ако се тако настави, човек све теже прати оно што чује, а све лакше мисли о другоме. На крају, потпуно се изгубимо. Предавач говори док ми лутамо далеко од његове теме.

...и како треба слушати

Добар слушалац, уместо да губи нит, брзину своје мисли искоришћује за јачу концентрацију. У „међувремену", он ће да размишља да ли је тачно што предавач закључује, јесу ли веродостојне чињенице на којима заснива тврђење, итд. Као што пажљив читалац чита не само речи већ и оно „између редова", тако слушалац треба да „чује" и оно што говорник не каже. Онај ко говори, не изражава се само речима. Промене у боји гласа такође имају своје значење. Исто је са изразом лица, покретима руку и тела.

При сваком слушању, слушалац треба да се потруди да из реченог извуче за себе неку корист. Лоши слушаоци обично чују прве реченице, њима се „задовоље" и наставе слушање „једним увом". Тиме они постају само пасивни учесници. Добар слушалац, напротив, мора да је активан. „Како бих могао да се користим овим у свом послу?" — мисли он. „Да ли је то практично? Може ли се употребити на други начин?" и хиљаду других сличних питања могу слушаоца да приближе предавачу или говорнику.

У току излагања мисли, говорник исказује и нешто са чим се неће сложити свако ко га слуша. Чим се то догоди, рђав слушалац почеће да размишља и гомилаће разлоге за свој противнапад који врши у себи. Добар слушалац неће поћи тим путем. Уместо да одмах ступи у борбу „на парче", он ће себе приморати да без противљења саслуша цео говор и тек тада ће заузети став. На овај начин постиже се темељније разумевање, а критика, ако до ње дође, много је озбиљнија и дубља.

Људи који умеју да слушају знају како се усретсређује пажња на главне, основне мисли. Они не дозвољавају да их заведе или расеје споредна мисао или мање значајан пример, јер детаљи се износе само зато да се подупре оно што је главно. Стога сву пажњу треба концентрисати на главну мисао. Ако вам то пође за руком, видећете како ће вам на крају сви мање важни детаљи као неким чудом искрснути у сећању, иако на њих нисте обратили нарочиту пажњу.

Код рђавих слушалаца постоји вечита тежња да склизну у непажњу. Добри слушаоци инстинктивно се боре против расејаности. Они ће без устезања отићи да затворе врата, да угасе радио, приближиће се особи која говори, гледаће је право у очи и ниједном је неће прекинути, изузев ако је то неопходно, да би се расветлио неспоразум или отклонила заблуда.

Свако зна да ли је добар или лош слушалац. Ако спада у другу врсту, може са мало добре воље и труда да се поправи. Уложени напор доноси брзо корист, истина не велику, али довољно видљиву да би се човек охрабрио да истраје до краја.

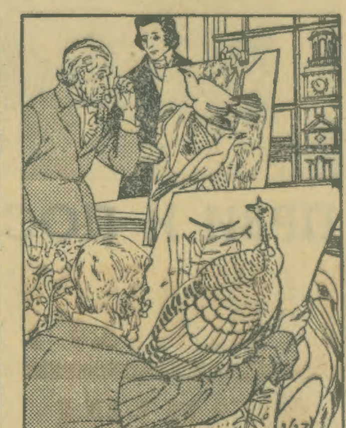
СЛИКАР ПРИРОДЕ (2)

На једном од својих путовања Одибон је упознао Данијела Бунија, чувеног америчког истраживача, који је прокрчио многе стазе према рекама Охајо и Мисисипи. Буни је водио Одибона у забачене делове шума, где је млади природњак видео птице за које није ни сањао да постоје.

Одибон се издржавао радећи портрете. Наплаћивао је пет долара „по глави", па је тако био у стању да повремено пошаље нешто новца својој породици. Године 1820 постаје службеник Музеја у Синсинатију, у држави Охајо. Његова дужност била је да препарира животиње. Овде му се први пут указала прилика да објави известан број својих цртежа.

Године 1824, вративши се с дужег путовања чији је циљ био проучавање птица дуж реке Мисисипи, Одибон се решава да тражи издавача за своје радове. С том намером полази у Филаделфију, али је наишао на хладан пријем. Речено му је да за ту врсту радова постоји веће интересовање у Европи.

Чврсто решен да оствари свој план, Одибон је почео да прикупља новац за пут у Европу. У току следеће две године давао је часове из музике, цртања, па чак и мачевања, и тако је, 1826, најзад могао да крене преко Океана, заједно са својим цртежима. У Ливерпулу је био лепо примљен и у току неколико наредних месеци штампано му је неколико књига.

Збирка његових дела насталих између 1827 и 1838 године добила је име „Птице Америке". Она је садржавала 435 руком рађених клишеа у боји, као и 1.065 репродукција у природној величини 489 разних врста птица. Најугледнији људи у Европи претплатили су се на његова дела, што је учинило да он „уђе у моду". Сад је успех био сигуран.

Признање Одибону значило је и признање његовој жени за толике године жртава и самоодрицања. Његово дело, у које је она од почетка непоколебљиво веровала, изазвало је праву сензацију међу љубитељима уметности и науке на оба континента. Ово је био јединствен и веома успешан пример уметности примењене у науци. Његове књиге доживеле су велик број издања.

Џон Џејмс Одибон умро је 1851 године, непосредно пошто је почео с новом серијом цртежа из животињског царства. После његове смрти, широм Америке оснивају се удружења која су носила његово име, са задатком да обнављају и чувају фауну своје земље. Мало је људи добило такво признање.

„Национално удружење Одибон" има у свом склопу више од 200 других удружења и клубова у свим крајевима САД. Оно броји преко 9,000.000 младих чланова, највећим делом школске деце. Искусни инструктори руководе камповима који постоје у многим државама САД, као и специјалним курсевима за омладину о начину чувања и одржавања фауне.

Патроле пријатеља природе обилазе простране резервате на територији САД и Канаде, у којима се гаје и чувају ретке врсте птица. Мисао Џона Џејмса Одибона живи и оплемењује срца оних који желе да се посвете чувању дела природе, а не њиховом уништавању. — (Крај)

ПРЕ 200 ГОДИНА

РЕОМИР

Тачно пре два столећа, 1757, у својој 74-ој години умро је Рене-Антоан Фершо д'Реомир. Овај велики природњак и физичар, коме човечанство дугује за проналазак термометра који носи његово име, као и за специјално стакло које се зове „Реомиров порцелан", био је многостран научни дух.

Реомир је рођен у Ла Рошелу, у Француској, 1683, као син високог службеника. Заинтересован за науку још као дете, рано је постигао велике успехе, тако да је у 28 години постао члан француске Академије наука.

Већ у двадесетој години, 1703, он штампа расправу из области геометрије. Касније, веома озбиљно студира могућност регенерације закржљалих удова појединих љускара и испитује на који се начин ствара електрицитет у корњачи.

Међу многобројним и разноврсним расправама штампао је — да поменемо само четири — расправу о златоносним рекама, о рудним жицама тиркиза, о белом гвожђу и о различитим поступцима за добијање челика.

Да би га ослободила материјалних брига, држава му додељује, 1721, пензију од 12.000 ливара годишње. Од тога тренутка цео се баца на научни рад. Проучава бескичмењаке, а нарочито инсекте, и резултате овог испитивања штампа у шест великих томова. Тек 160 година после његове смрти штампано је његово последње дело, које је дотле било у рукопису, о животу мрава.

Овај велики француски научник сматра се једним од првих модерних природњака, јер је у своја испитивања унео погледе који и данас вреде. Ево једног примера. У жељи да сазна из чега се састоји желудачни сок код птица, везао је за танак свилени конац сасвим мали сунђер, који је дао птици да прогута. После тога је сунђер извадио и вршио испитивања.

Реомир је био један од малог броја великих људи који су за живота могли да уживају заслужену славу.

Магнетофон

— изум XIX века

Магнетофон, који је почео да се употребљава тек за време последњег рата, уствари, је изум XIX столећа. Заслуга за овај проналазак припада француском професору Полу Жанеу (1823—1899), који га је 1887 године приказао пред својим колегама у Академији наука. Међутим, учени скуп није показао никакво интересовање за овај проналазак. Годину дана доцније, он је поново изишао пред скуп научника и изложио основне принципе магнетске траке, али је дочекан са истом равнодушношћу. Тада је Жане, који је уствари био филозоф и метафизичар, одустао од даљих радова на усавршавању овог изума.

Неколико година касније, један дански истраживач оживео је Жанеову замисао и остварио је у пракси. „Регистратор Пулсен", који је приказан на великој Међународној изложби у Паризу 1900 године, пожњео је огроман успех, али је убрзо поново пао у заборав.

Прошло је отада тридесет година док немачка полиција Гестапо није прва приступила широј примени магнетофона у циљу хватања и бележења телефонских разговора њених жртава. Немачка је почела да производи магнетофоне у великом броју, а нешто доцније и Америка. Тамо су они добили име мирофон и употребљавани су за објављивање метеоролошких предвиђања њујоршким абонентима.

Све зараћене стране у Другом светском рату брзо су схватиле колике услуге може да им учини магнетска трака, која је као какав невидљиви и нечујни шпијун могла да се увуче у сваки дом, надлештво, генералштаб и врховну команду. Тек тада је магнетофон добио своје данашње име.

СИНТЕТИЧКИ ОТРОВ КУРАРЕ

Многи су покушавали да вештачким путем добију познати биљни отров кураре, у који урођеници Јужне Америке замачу своје стреле. Овај необично јак отров сада се употребљава у медицини, при операцијама, па је његова синтетичка производња била необично важна. Тим пре што је овај отров-лек, хемиски познат као д-тубокурарин, било тешко добавити све до 1946 године, пошто је вађен искључиво из свежег корења неких јужноамеричких биљака.

Швајцарски фармаколог др Данијел Бове, који сада ради на Италијанском здравственом институту у Риму, успео је са својим помоћницима да добије овај лек у синтетичкој форми, која је хемиски слична природној супстанци и има исти ефекат на нервни систем. Тај успех знатно је допринео да др Бове добије ове године Нобелову награду за медицину.

ПРВИ И ПОСЛЕДЊИ ПУТ У КРАТЕРУ ВУЛКАНА

Пре нешто више од месец дана, недалеко од азорског острва Фајал изронило је из океана мало вулканско острво. Свако пола сата, страховита грмљавина из земљине утробе, праћена избацивањем усијаних комада базалтне лаве, дима и пепела, повећавала је површину новог члана азорске породице. После неколико дана, острво је било дуже од једног километра, а дизало се више од стотину метара у висину.

На Фајалу је настала паника. У рибарским насељима на обали није остало ни живе душе; све је побегло у унутрашњост острва. Гувернер Фајала прогласио је стање приправности. Евакуисано је све становништво до удаљености од пет километара од места ерупције, а нико није имао смелости да се позорници ове јединствене природне катаклизме приближи више од три километра.

Па ипак, један човек је ступио ногом на врело тле тек рођеног острва. Био је то француски новинар и алпиниста Жерар Гери, који је за собом већ имао драгоцено искуство успона на хималајски врх Чаукамба, висок 7.200 метара, и на највећи европски вулкан Етну за време ерупције 1950 године. Жељан узбудљивих доживљаја, Гери се пре неколико година придружио океанографској експедицији капетана Кустоа и снимио за филм чудесне лепоте морских дубина.

Чим је чуо за рађање Илха Нуова (тако су острво назвали Азорци), Гери је одјурио тамо. За прелаз са острва Фајал, преко мореуза широког неколико стотина метара, до нове португалске територије коју је створила стихија природе, нашао је три сапутника: рибара Карлоса, младог и снажног Маноела и мештанина Иларха. Кренули су одмах после снажне ерупције која је означавала врхунац једне фазе активности вулкана. Знали су да сада имају пред собом око пола часа релативног затишја.

Ево како је Гери описао прве кораке на острву и успон до самог кратера вулкана, који нико осим њега није видео.

— Пео сам се већ пет минута. Моји кораци остављали су дубоке трагове у мекој, тек упола охлађеној лави. Сваки пут кад бих дигао поглед према ивици кратера, чинило ми се да је она све даља и све неприступачнија. У том хаосу лаве, замраченом ковитлањем пепела, губио се сваки осећај за даљину. Да ли сам био на педесет или на сто метара од кратера? То више нисам знао. Чуо сам иза себе Маноелов глас који ме је преклињао да се вратим. Окренуо сам се. Он је био стао. У свом жућкастом капуту личио је на окамењен кип. Нешто ниже, на обали покривеној црним пепелом, угледао сам Карлоса и Иларха. На једну дугачку мотку били су завезали зелену кошуљу, чиме су хтели да обележе освајање нове територије. Наједном, као уплашени нечим, потрчали су према чамцу. Погнуте главе наставио сам да се пењем. У торби на леђима осећао сам терет три фотографска апарата.

Али, нисам одмакао ни неколико корака кад се зачуло оштро звиждање, које је било праћено силним љуљањем целе планине. Чинило ми се да ће се вулкан распући и да ћу видети како се његове стране отварају. Затим су пале прве базалтне бомбе.

Било је сувише касно да покушам да умакнем. Слушао сам ударање камења, које се при паду пушило, на неких педесет метара од мене. Постепено, као добро одмерени артиљериски хици, пројектили су ми се приближавали. Инстинктивно сам подигао торбу и ставио је на главу. Наставио сам да трчим. Напред, не натраг. Надао сам се да ерупција неће дуго трајати.

Одједном је настао тајац. Испод мене је пало још неколико већих каменова, али је вулкан већ био ућутао.

Веома далеко, тамо доле, две силуете гурале су чамац ка мору. Ближе мени, на плажи од црвенопепељасте прашине, неко ми је махао руком. Био је то Маноел.

Шта су то радили? Да ли ће ме оставити самог на острву?

Тло је престало да расте. Место црног камења које је до малочас падало из висине, изнад мене се уједначило сиво небо. Врео сумпорни гас несносно је пекао грло. Осећао сам ужасан задах на покварена јаја. Врућина је бивала све жешћа. Од болова нисам више ништа видео око себе. Чинило ми се да никад жив нећу стићи доле.

И тада... видех да се налазим на ивици кратера!

Француски репортер је са саме ивице вулканског кратера начинио више десетина снимака, који ће остати једино сведочанство о рађању једног копна. Већ после петнаест дана, Илха Нуова је нестала у дубинама океана из кога је била изронила.

ОРИГИНАЛНА ИЗЛОЖБА

Градски музеј у Туну, у Швајцарској, из дана у дан имао је све мање посетилаца Да би оживело интересовање становника за ову културну установу, њено руководство дошло је на јединствену замисао. Скупоцени предмети, стари стотинама година, изнесени су на светлост дана и поређани у 70 трговинских излога у центру града. Њихова вредност цени се на четврт милиона швајцарских франака. Успех није изостао. Многобројни грађани задржавају се пред излозима, заинтересовани необичним предметима. Виђају се и поворке ђака разних школа како с наставницима обилазе ову необичну изложбу. Па и сви други који пођу од излога до излога имају прилике да упознају историју Туна, од каменог доба до у наше столеће.

Суровост бокса

Недавно објављени подаци шведског професора Јохансона о несрећним случајевима на боксерским утакмицама и штетним последицама овога спорта привукли су широм света пажњу многих присталица забране ударца у главу, противника нокаута и свих оних који су за реформе у боксу, с циљем да се боксери првенствено заштите од тешких мождaних оштећења.

Бокс није најсмртоноснији спорт. Од 6.057 несрећних случајева у свим гранама спорта које је Јохансон испитао, само 103 су се догодила у боксу, а у смучању — 1.850. Најчешће се гине у алпинизму, мотоциклизму и рагбију. Па ипак, бокс је далеко најштетнији спорт. Испитивањем душевног здравља боксера који су више пута нокаутирани, дошло се до поразног резултата. Код преко половине ових несрећника утврђене су разне повреде можданог система које су узрок нервних криза и душевне ненормалности. Недавно су подвргнута енцефалографском прегледу 24 америчка боксера који су чешће губили борбе нокаутом, па су код десеторице установљена озбиљнија оштећења можданог система.

Трагедија боксера који често примају тешке ударце у главу јесте у томе што долази до њихове постепене духовне деформације, познате у Америци под називом „панч дринк“. Они постају нестални, раздражљиви и осорни, памћење им слаби и појављују се тешкоће у говору. Код неколицине оваквих људи који имају знатно умањене духовне способности утврђени су мањи изливи крви у мозак.

Најзад, не треба заборавити да је од првог смртног случаја у боксу, који се догодио на једном америчком рингу 1913 године, на разним борилиштима света погинуло до данас око 200 боксера.

АЛКОХОЛ КОРИСТАН ЗА СТОКУ

Дански научници утврдили су да алкохол, који је тако штетан за људе, даје изванредне резултате ако се употреби у исхрани говеда и свиња. Животиње које узимају алкохол постају крупније и брже расту! Пошто је проверило откриће ових научника, данско Министарство пољопривреде позвало је све одгајиваче да сточној храни додају одређене количине алкохола.

Шумски човек

ПО РОМАНУ Зена Греја

Зашто кажемо...

ХИРУРГ

У Средњем веку у Европи медицина је, као уосталом и друге науке, била под надзором цркве. Изучавање анатомије на телима преминулих сматрало се грехом, а проливање крви црква је лицемерно забрањивала. Због тога је оне које би прогласила јеретицима, да не би „проливала крв", живе спаљивала. Јасно је онда да је у таквим условима хирургија, као грана медицине,

морала да замре. Медицина се сматрала науком; хирургија понижавајућим занатом. Такво схватање хирургије одразило се и на њеном имену, које је постало од грчке речи хеир — рука и ергон-дело; хеирургија је дакле, значила занимање занатом, ручни рад. Ако је неком требало ампутирати ногу или пустити крв, људи су се обраћали еснафу бербера, јер лекари нису вршили те операције.

Тек у XIII веку, у Паризу је образовано прво удружење хирурга-лекара, које је без престанка „ратовало" с медицинским факултетом и еснафом бербера.

★ ★ ★

САРКАЗАМ

Израз „сарказам", који значи горак, огрован потсмех, има необично порекло: потиче од речи „месо"!

Тај израз веома је стар; преко књижевности продро је у многе језике, и то из

старогрчког. Наиме, грчки се „месо" каже саркс, док „сарказо" значи кидати, чупати месо. Саркастичан смех био је, буквално, горак смех, при коме човек гризе усне, кида месо. Отуда су и постали изрази — сарказам и саркастичан осмех.

★ ★ ★

ДЕФИЦИТ

Реч „дефицит" заједничка је многим језицима. Своје данашње значење — вишак расхода над приходима, несташица или мањак у било чему — добила је у време Француске револуције.

Француска је ушла у револуцију готово уништена. О потпуном финансиском банкротству владајућа класа знала је итекако добро, али говорећи о стању у земљи она је, да би избегла реч „катастрофа", као и сваки други израз који би оцртавао право стање, прибегла непознатој и увијеној латинској речи „дефицит", која у буквалном преводу значи: не достиже, недостаје. Писци брошура и новина учинили су ту, у француском језику нову, реч широко познатом, а из њега она је прешла и у друге језике.

★ ★ ★

КАЛИБАР

Калибром називамо дужину пречника пушчане цеви или цеви топа и осталог артиљериског оружја. Тај војни термин постао је од латинских речи „ква либра", што у преводу значи „какве тежине". Наиме, некада су се топови разликовали према тежи-

ни ђуле ди одређених за њих. Говорило се, например, топ од десет либри, што није значило да је сам топ тежак толико, већ његово ђуле. Данас, међутим, између пречника цеви и тежине гранате не постоји никакав тешњи узајамни однос, али се стари термин „калибар" сачувао као ознака за разликовање величине појединих оружја.

Да ли знате?

ВЕЛИКЕ НАСЛАГЕ ЛИГНИТА У ИНДИЈИ

Недавно су у Индији пронађене наслаге лигнита, за које се сматра да спадају међу најбогатије на свету. Према процени стручњака, на простору од 100 квадратних миља налази се око две милијарде тона лигнита, и то не много дубоко под земљом, тако да ће експлоатација бити релативно лака. Овај лигнит биће од велике користи. Пре свега, предвиђа се изградња једне калоричне централе од 200.000 киловата, чија би се електрична енергија употребила за наводњавање сушних покрајина. Од једног дела лигнита добијао би се брикет, који би становништво употребљавало за гориво.

НЕМИРНО МОРЕ КОД АЉАСКЕ

Према најновијим мерењима у заливу Аљаске, на овом делу морског дна постоји једна велика пукотина, која утиче на кретање мора, па према томе и на пловидбу у томе крају. Још раније су са бродова који су овуда пловили примећени велики таласи који су се великом брзином кретали према Пацифику и отежавали пловидбу око Алеутских Острва. Мерењима, која тада нису била тако прецизна, није могао бити установљен узрок немирног мора, али на основу најновијих испитивања морског дна звучним радаром утврђено је да у том делу, око сто километара од Алеутских Острва лежи велика увала. Из ове увале, која је дуга преко 50 километара, избија снажна морска струја и иде према југу.

НЕМОЈТЕ СЕДЕТИ ДУГО!

Два америчка лекара утврдила су да је телевизија узрок једног обољења које може бити и опасно. Наиме, услед дугог седења ноге утрну, јер циркулација крви у њима није правилна. Слично се догађа и кад се дуго седи у аутомобилу, при дужем путовању, а нарочито код високих особа, које не знају како да наместе ноге. За време Другог светског рата, кад су становници Лондона били принуђени да сатима седе шћућурени у подземним склоништима, забележен је 21 смртни случај услед ненормалног рада крвотока. Зато се препоручује да се у оваквим случајевима чешће устане и мало прошета.

„ТРАМВАЈ ЗВАНИ ЖЕЉА"

У такозваној француској четврти Њу Орлеанса и данас постоји традиционални трамвај звани „жеља", боље рећи аутобус, који је задржао стари назив. Кад су крајем 18 века Французи основали своју четврт у овом граду, она је тада добила назив „стари квадрат", због свога облика. То име и до данас је остало. „Стари квадрат" је некад имао око 10.000 становника и претстављао је језгро Њу-Орлеанса, а то је и сада у овом граду који броји преко милион душа.

УКРАСИ ЗА ЈЕЛКУ

Украси за новогодишњу јелку могу се начинити од пластичне пене, само се морају још и обојити, јер су обично у једној боји. Они ће изгледати још лепше ако им се додају разне украсне ситнице, као што су звезде и слично, које се могу лако причврстити. Од једног табака пластичне материје могу се начинити украси у разним облицима.

ЦРНЦИ СУ НЕОТПОРНИЛИ ПРЕМА ЗРАЧЕЊУ

Једна група истраживача са Медицинског колеџа у Вирџинији дошла је до занимљивих открића у погледу атомског зрачења и опекотина које оно изазива. Том приликом је утврђено да су Црнци мање отпорни од белаца. Ово је први пут примећено у Јапану, после атомског бомбардовања Хирошиме и Нагасакија. Доцније су у Вирџинији вршени опити с добровољцима, па је установљено да кожа Црнаца упија око 20% више топлоте од коже белих људи. И дужина светлосних таласа игра извесну улогу код опекотина.

Х-ЗРАЦИ НИСУ ТОЛИКО ОПАСНИ

Према мишљењу једног радиолога из Вашингтона, Х-зраци нису тако опасни као што се сматра. Иако допушта могућност да, и поред савремених заштитних средстава, дужи рад на Х-зрацима може да скрати живот једном научнику или лекару, он мисли да је то скраћење веома мало, готово незнатно.

ХРАНЉИВОСТ ВОЋНИХ СОКОВА

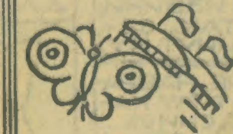
За време великих врућина човек је принуђен да узима више течности да би утолио жеђ. Истовремено, апетит обично слаби, па је корисно знати који воћни сокови имају у себи више хранљивости, а који мање. Према извршеним анализама, разлике у хранљивости појединих сокова прилично су велике. Тако, сок од грожђа и ананаса садржи у једном литру 700—900 калорија, док лимунов сок нема више од 90. Један литар јабуковог сока садржи 540 калорија, сок од трешања, крушака и бресака 420—460, од поморанџе 400, од малина 260, а од јагода 220 калорија. Занимљиво је да у литру млека има 450—500 калорија, отприлике исто колико и у пиву.

ГОДИШЊИ ПРСТЕНОВИ НА КОСТИМА

Један зоолог из Калифорније, дугим посматрањем животињских костију, дошао је до закључка да се и по костима живих бића може утврдити њихова старост, као и то да ли су поједине године биле влажне или суве, исто онако као што се то утврђује за дрвеће према годишњим прстеновима на стаблу. Овај зоолог је као пример узео једну врсту змије која живи у Канзасу. На костима ове змије могло се јасно разликовати једанаест узаних зимских прстенова и дванаест летњих.

Јесте ли већ чули да...

...павиљон, реч која данас има више значења јер се употребљава да означи шатор, кућицу, хлад-

њак, споредну болничку приземну зграду или изложбену зграду, значила је некад само шатор, а постала је од латинске речи „папилио", која значи „лептир". Веза између шатора и лептира очигледна је: шатор се зачас постави и исто тако брзо демонтира, као што лептир слети на цвет и с њега одлети.

...Категат, име мореуза који раздваја Јиланд од Шведске, реч је норвешког порекла и буквално значи „мачје грло".

...змија кобра добар је пливач. Она не само што може да преплива већу реку, већ и мање морске рукавце.

...име птице папагаја, која се у истом или нешто измењеном облику јавља у многим језицима, потиче од арапске речи „бабадха".

...безбол, најомиљенији спорт Америке, води порекло из Енглеске, где се помиње већ 1330 године.

...Травник, град у Босни, звао се све до 18 века Лашва, по реци Лашви, левој притоци Дрине, на којој лежи.

...у време првих освајања Новог Света, нека индијанска племена пушила су дуван помоћу нарочите луле у облику штампаног слова „У".

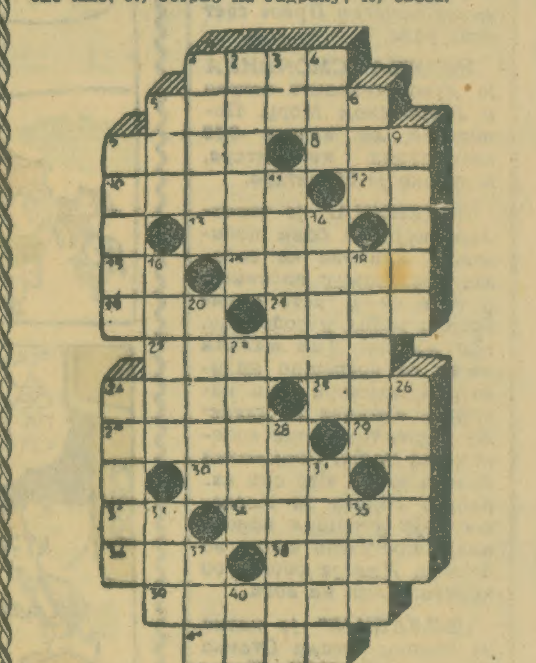
Два краја луле Индијанци су стављали у нос, док се у трећем налазио запаљен дуван. Ту лулу Индијанци су називали „табака".

...карте за играње пореклом су из Азије. У познатом кинеском речнику — енциклопедији „Чинг-це-тунг" каже се да су карте измишљене за владе Сеун-хоа, у XII веку, за забаву његовим многобројним женама. Међутим, постоји мишљење да се у Индији за карте знало много раније, док по неким тврђењима оне воде порекло још из старог Египта.

Укрштене речи

Водоравно: 1) део опреме средњовековних ратника; 5) римска богиња јутра (мит.); 7) део брода; 8) становник једне суседне државе; 10) афричка животиња; 12) мера за површину; 13) аутомобилска трка; 15) разум, памет; 17) супарник; 19) речна риба; 21) повреда; 22) оголело земљиште, утрина; 24) грчко слово; 25) дубок женски глас; 27) врста двоколица; 29) два вокала; 30) лековита биљка; 32) предлог; 34) композитор „Шехерезаде"; 36) свеза; 38) град у Грчкој, раније Теба; 39) један хемиски процес; 41) мрак.

Усправно: 1) чувар шума; 2) ловац дивљачи у Северној Америци; 3) ја (итал.); 4) пијаца; 5) место у Француској; 6) папагај; 7) обртна конична површина; 9) део авиона; 11) староседеоци Балканског Полуострва; 14) женско име; 16) један занатлија; 18) летописи; 20) барски гас; 23) један глодар; 24) врста чамца; 26) наш највећи научник на пољу електротехнике; 28) научник који проучава унутрашњу грађу живих бића; 31) извештај о приспећу робе; 33) телефонски позив; 35) женско име; 37) острво на Јадрану; 40) свеза.

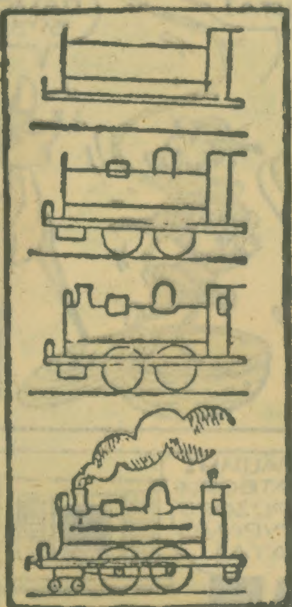
РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) хала; 5) палете; 7) крива; 8) жр; 10) Лота; 11) ура; 12) или; 13) стил; 14) сб; 15) Атика; 16) Мароко; 18) гама; 19) Карачи; 21) будак; 22) пе; 24) опит; 25) кер; 26) Тор; 27) мера; 28) ал; 29) сафир; 30) Анамит; 31) етар.

Усправно: 1) Хаити; 2) алва; 3) Леа; 4) ат; 5) „Пролом"; 6) Енрико; 7) Клис; 9) рала; 11) утикач; 13) стомак; 15) Арарат; 17) Агадир; 19) купола; 20) иперит; 21) Бота; 23) ерар; 25) кефир; 27) мама; 29) сат; 31) не.

Дедине вештине

За мале црташе

Црту по црту, и са мало добре воље нацртаћете локомотиву како јури по шинама.

Ко може?

Ко може само са три праве црте да огради сваку животињу за себе?

Пошто је задатак лак, не дајемо решење.

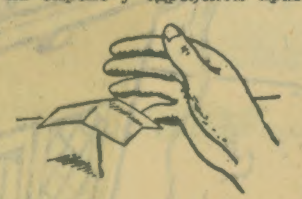
ТАЈАНСТВЕНА ВРТЕШКА

Од танке хартије или цигарет-папира изрежите мали правоугаоник. Пресавијте га по средини (и по дужини и по ширини) и поново га развијте. Тако ћете знати где је тежиште ваше фигуре. Поставите сада папир на шиљак усправне игле, да га игла подупире баш у тој тачки. Папир ће остати у равнотежи. Но, од најмањег кретања ваздуха он ће почети да се врти на шиљку.

У свему овоме нема ничег тајанственог. Али, покушајте да папирићу приближите руку, и то врло опрезно, да га струја ваздуха не би покренула. Шта ће се догодити? Опазићете чудну ствар: папирић ће почети да се врти, у почетку полако, а затим све брже. Одмакнете ли руку, окретање ће престати. Примакнете ли је опет, папирић ће почети да се окреће.

Узрок овој појави је сасвим једноставан: ваздух, загрејан одоздо вашом руком, подиже се и, делујући на папир, окреће га, сасвим слично познатој спиралној „змији" изнад лампе, јер пресавијајући папир дајете његовим деловима благ нагиб.

Пажљив посматрач може приметити да се ова вртешка окреће у одређеном прав-

цу, од корена шаке, дуж длана, према прстима. То се може објаснити разликом у температури појединих делова руке. Врхови прстију су увек хладнији него длан. Зато се изнад длана ствара јаче кретање ваздуха него изнад прстију.

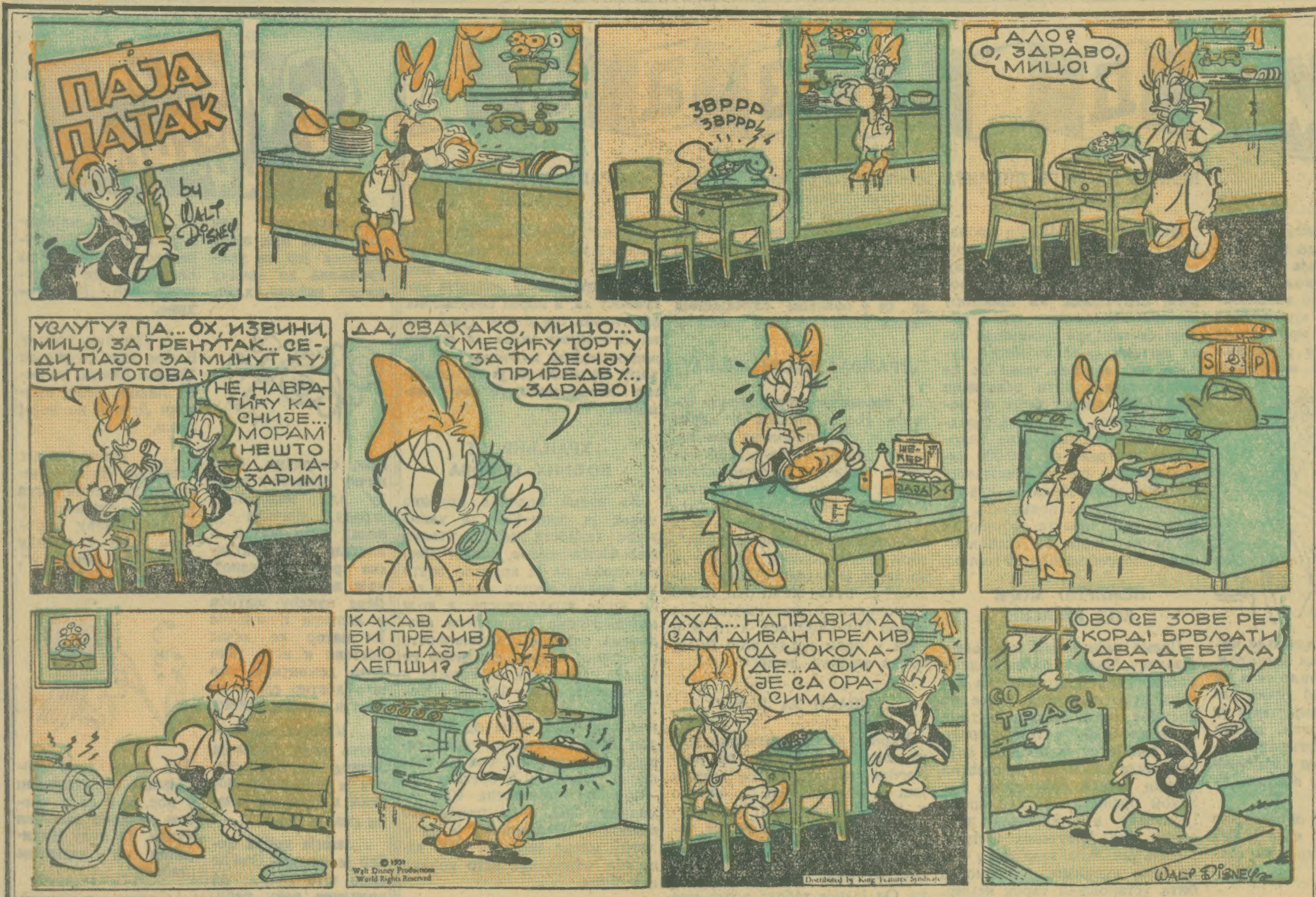
Какав су род?

Две особе стоје на улици. Једна је отац сина оне друге особе. Какав су род једна другој?

Лавиринт

Којим путем копач треба да крене да би допао до скривеног блага?

ЗАБРИНУО СЕ

Дошавши тога дана из школе, где је слушао предавање о нојеу, Раја упита ујака:

— Је ли тачно да нојеви скривају главу у песак?

— Тачно, је Рајо, — одговори Паја.

— А како после знају где су је оставили? — забринуто ће Раја.

АНТИ-АНТИБИОТИК

Гаја се жали Раји и Влаји:

— Ово баш нема смисла. Раније, кад бих се прехладио, остајао сам код куће бар недељу дана. А сада, како су се појавили ови нови лекови, већ после дан-два морам у школу.

МАЛА РАЗЛИКА

— Срела сам данас на улици вашег мужа, — вели Пата једној својој познаници. — Дивно му стоји ново одело.

— Није то било ново одело, — одврати познаница — већ мој нови муж!

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

ПИТАЊА:

Када је излазио лист „БОСАНСКА ВИЛА“?

Шта је ВЕЛИКА СМОКВИЦА?

Како је постао назив ВОДЕНИЧАР?

Ко је написао збирку песама ЂУЛАБИЈЕ?

Где се налази СРЕДЊИ КАНАЛ?

ОДГОВОРИ:

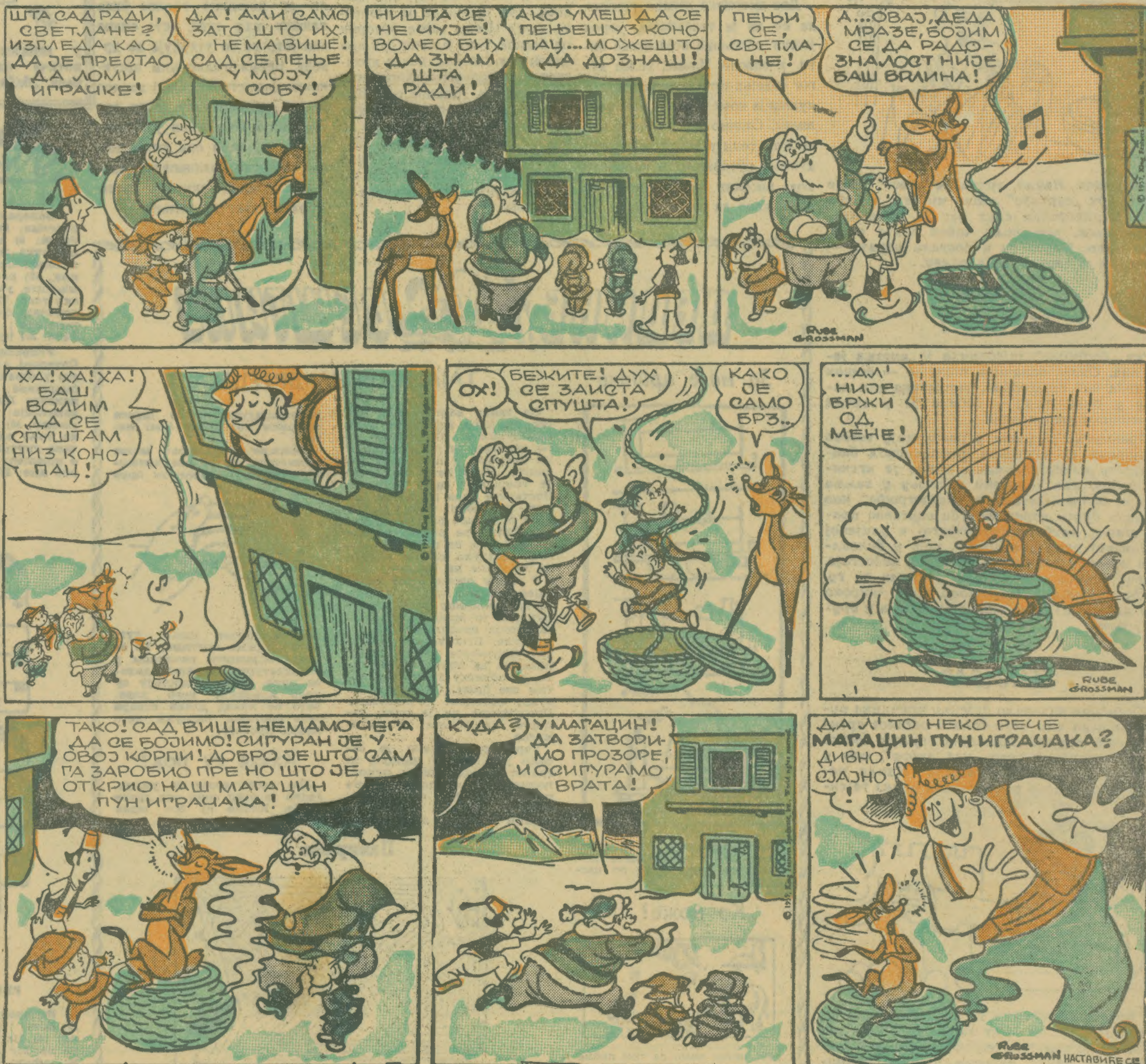
„БОСАНСКА ВИЛА“ био је књижевни часопис који је почео да излази 1886 године у Сарајеву, и то два пута месечно. Уредници су били у прво време Божидар Никашиновић и Никола Шумоња, а 1887 уредник је постао Никола Т. Кашиковић. Доцније су „Босанску Вилу“ уређивали други књижевници. Овај лист престао је да излази на почетку Првог светског рата.

ВЕЛИКА СМОКВИЦА је мало стеновито острво у Јадранском Мору. Површина му износи 0,79 квадратних километара, а високо је 35 метара.

ВОДЕНИЧАР је занатлија који се бави подизањем млинова на водама, такозваних воденица, а који се у исто време бави и радом у воденици, као млинар. Тим именом често се погрешно називају и мајстори који израђују млинове за млевење кафе, такозване воденице за кафу. Овај назив долази отуда што они израђују справе за млевење које у нашем народу имају претежно назив воденице. Име је дошло од назива: млин на води.

„ЂУЛАБИЈЕ“ је назив за збирку песама Станка Враза (1810—1851). Песме из збирке „Ђулабије“ почеле су да излазе у листу „Даници“ 1837 године.

СРЕДЊИ КАНАЛ је морски канал у Јадранском Мору између острва Сеструна, Уљана и Пашмана.

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика“, штампарско-издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Тек. рач. број 101-Т-935. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугодишња 600 динара. — Рукописи се не враћају.